

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΜΠΡΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΦΟΙΤΗΤΗ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΜΑΥΡΟΥΔΗ (Ξ2015060)

Με θέμα:

Μετάφραση : «*Becoming Evil: How ordinary people commit extraordinary evil*» του James Waller, Δεύτερη Έκδοση, από το Oxford Press University. Δημοσιεύτηκε στις 22 Μαρτίου του 2007.

ΔΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ:

ΛΙΒΑΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ
ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΚΕΡΚΥΡΑ, 2024

Μετάφραση και σχολιασμός του αποσπάσματος του βιβλίου : «*Becoming Evil: How ordinary people commit extraordinary evil* » του James Waller (Oxford Press University, 2007)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

Πρόλογος.....	5
Κύριο Σώμα.....	6
Μετάφρασμα	6
Πρωτότυπο	14
Σχολιασμός	21
Α. Ανάλυση κειμένου-πηγής και μεταφράσματος.....	21
Β. Γραμματική & Συντακτικό	22
Γ. Λεξιλόγιο και μεταφραστικές επιλογές.....	23
Δ. Συμπεράσματα.....	27
Γλωσσάρι.....	29
Βιβλιογραφία.....	30

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με το πέρας των σπουδών μου, χρειάστηκε να επιλέξω ένα θέμα για την πτυχιακή μου εργασία, το οποίο να είναι μέσα στις προσωπικά μου ενδιαφέροντα, αλλά παράλληλα να έχει κάποιο μεταφραστικό ενδιαφέρον. Επέλεξα λοιπόν, ένα κείμενο κοινωνικής ψυχολογίας, καθώς αποτελεί μία επιστήμη η οποία εξελίσσεται ραγδαία τα τελευταία περίπου εκατό χρόνια, και στο κομμάτι της μελέτης της αλλά και της μετάφρασής της, αφού μαζί με αυτήν εξελίσσεται και εμπλουτίζεται και η ορολογία που την ακολουθεί.

Το κείμενο που επέλεξα αποτελεί μία μελέτη αναφορικά με το ζήτημα των γενοκτονιών και των υπαιτίων τους. Μέσα από την παράθεση μαρτυριών, αναλύονται οι λόγοι για τους οποίους οι απλοί άνθρωποι οδηγήθηκαν στην διάπραξη ακραίων εγκλημάτων. Θεωρώ πως είναι ένα ζήτημα πολύ επίκαιρο, καθώς μπορεί η επιστήμη της ψυχολογίας να εξελίσσεται και η ιστορία να μας δίνει αμέτρητα παραδείγματα προς αποφυγή, αλλά τέτοια περιστατικά δυστυχώς φαίνεται να συνεχίζουν να υπάρχουν και να επαναλαμβάνονται, με πιο πρόσφατο παράδειγμα την γενοκτονία των Παλαιστίνιων, οι οποίοι εξοντώνονται και εκτοπίζονται από την πατρίδα τους συστηματικά και ενώπιον ολόκληρης της ανθρωπότητας. Είναι ένα ακραίο έγκλημα εναντίον αθώων, που συμβαίνει στο εδώ και τώρα και για άλλη μία φορά αντιμετωπίζεται με βάνανση απάθεια από τον υπόλοιπο κόσμο. Η μελέτη του Τζέιμς Γουόλερ έχει στόχο να παρουσιάσει αναλυτικά τις αναφορές πολλών μαρτύρων από μία σειρά από περιστατικά γενοκτονιών ανά τον κόσμο και να ερευνήσει τις αιτίες που οδήγησαν τα άτομα σε τέτοιες κτηνωδίες, αλλά και να λύσει το αίνιγμα της προδιάθεσης της ανθρώπινης φύσης προς το κακό.

Η ύπαρξη αυτής της μελέτης είναι μείζονος σημασίας στην κατανόηση μας για την πιο ακραία έκφανση της ανθρώπινης βαναυσότητας και δίνει σαφείς εξηγήσεις για την ανθρώπινη φύση και τις δυνατότητές της μέσα από τον φακό της ψυχολογίας. Παράλληλα, όμως, αποτελεί και ένα έναυσμα για ευαισθητοποίηση των αναγνωστών για τα δεινά που μπορεί να προκαλέσει ο άνθρωπος κάτω από συγκεκριμένες περιστάσεις, καθώς επίσης λειτουργεί αποτρεπτικά για την εμφάνιση παρόμοιων περιστατικών στο μέλλον.

ΚΥΡΙΟ ΣΩΜΑ

Μετάφρασμα:

Ταύτιση με το σύνολο

Όπως είδαμε στη συζήτηση για τις συλλογικές αξίες και την προκατάληψη εντός της ομάδας στο κεφάλαιο 6, η ταύτιση με το σύνολο, δηλαδή η συναισθηματική πρόσδεση με μία ομάδα, ασκεί σημαντική επιρροή στις σκέψεις ενός ατόμου, στα συναισθήματα και τη συμπεριφορά του. Η ταύτιση με το σύνολο, όταν βασίζεται στην καταγωγή, την εθνικότητα, τη φυλή, τη συγγένεια, τη θρησκεία ή την ιθαγένεια, μπορεί να αποτελέσει κεντρικό και καθοριστικό χαρακτηριστικό της ταυτότητας ενός ατόμου και ακόμη και να επισκιάσει τον ίδιο του τον εαυτό/προσωπικότητα. Αυτές οι ταυτότητες ομάδας μπορούν επίσης να αποτελέσουν πολύ σημαντική πηγή αυτο-προσδιορισμού και αυτοεκτίμησης έτσι ώστε οι υπόλοιπες ομάδες να θεωρούνται απειλή, άρα πυροδοτούνται διαμάχες μεταξύ ομάδων, προκαλώντας υποψίες για εχθρότητα και έτσι καλλιεργείται ο ανταγωνισμός με άτομα εκτός της ομάδας. Στην ακραία της μορφή, η ταύτιση με το σύνολο μπορεί να αποτελέσει κίνητρο για συλλογική βία ή ακόμη και για πράξεις γενοκτονίας, καθώς χρησιμοποιείται για να δημιουργήσει αλληλεγγύη στο εσωτερικό της ομάδας και να υπονομεύσει τις φυσιολογικές απαγορεύσεις για δολοφονία αγνώστων, εκτός της ομάδας. Εν ολίγοις, μπορούμε να ταυτιζόμαστε με μία ομάδα, και ταυτοχρόνως να στρεφόμαστε εναντίον άλλων, σε τέτοιο βαθμό, που η ταύτιση με την ομάδα έρχεται να κυριαρχήσει στις ατομικές μας σκέψεις, συναισθήματα και συμπεριφορές, συχνά κόντρα στο συμφέρον και την ευημερία των άλλων ομάδων. Γιατί συμβαίνει αυτό; Σε ένα πλαίσιο βαναυσότητας, υπάρχουν δύο ειδικοί μηχανισμοί, οι οποίοι επεκτείνουν και μεγενθύνουν τη δύναμη της ταύτισης με το σύνολο: (1) η απόθεση της συνείδησης και (2) το ορθολογικό συμφέρον.

1. Απόθεση συνείδησης

Η ταύτιση με το σύνολο οδηγεί σε *απόθεση της συνείδησης*, όπου οι «έξωθεν» αξίες αποκλείονται και κυριαρχούν εκείνες οι αξίες που παράγονται στο εσωτερικό της ομάδας. Ο Πωλ Χίλεργκ (Paul Hillerg) υποστηρίζει ότι η απόθεση που εφάρμοσαν οι δράστες του ολοκαυτώματος, λόγω χάρη, μπορεί να διαιρεθεί σε πέντε στάδια. Το πρώτο ήταν να διακόψουν κάθε πηγή πληροφορίας από εκείνους που δεν έπρεπε να γνωρίζουν. Οποιοσδήποτε δεν συμμετείχε στις απάνθρωπες διαδικασίες, δεν χρειαζόταν να γνωρίζει. Κατά το δεύτερο στάδιο, οι δράστες έπρεπε να σιγουρευτούν ότι όποιος γνώριζε, θα έπρεπε να συμμετάσχει. Το γεγονός αυτό κατοχύρωνε ότι κάποιος ο οποίος δεν ήταν συνέννοχος, δεν θα είχε την ελευθερία να μιλήσει και να κατηγορήσει κάποιον. Το τρίτο στάδιο της μεθόδου απόθεσης ήταν η απαγόρευση της κριτικής, ειδικότερα της κριτικής που στόχευε άμεσα στην ίδια τη διαδικασία εξόντωσης. Στο τέταρτο στάδιο απόθεσης, η εξόντωση σταμάτησε να υφίσταται ως θέμα συζήτησης, μέσα στην κοινωνία. Όπως είπε ο Χίλπεργκ: «Κάποια πράγματα μπορούν να γίνουν μόνο εφόσον δεν τα συζητήσει κανείς, γιατί εάν γίνει συζήτηση για αυτά, τότε δεν μπορούν πλέον να συμβούν.» Τέλος, το πέμπτο στάδιο της μεθόδου απόθεσης ήταν η παράλειψη των λέξεων «εκτελέσεις» ή «εγκαταστάσεις εκτελέσεων» ακόμη και στην μυστική αλληλογραφία, όπου τέτοια εγχειρήματα θα έπρεπε να αναφέρονται. Αυτό επιτεύχθηκε με τη χρήση ευφημισμών και με ένα λεξιλόγιο-καμουφλάζ.

Αν και συνεχής, η μέθοδος απόθεσης δεν είναι ποτέ απεριόριστη. Το ασυνήθιστο κακό δεν μπορεί ποτέ να μείνει εντελώς κρυφό, ούτε από τον κόσμο, ούτε από κανέναν. Παρόλα αυτά, η προσπάθεια για απόθεση που ενθαρρύνεται από την ταύτιση με το σύνολο, υπηρετεί πράγματι μία λειτουργία αυτοπροστασίας. Αυτό γίνεται φανερό, από την μαρτυρία του Θεοντόρ Νιλνκούβα, ενός επιζώντα της γενοκτονίας της Ρουάντα: «Όλοι κλήθηκαν να κηνυγίσουν

τον εχθρό. Αλλά ας πούμε πως κάποιος είναι διστακτικός. Ας πούμε πως αυτός ο ίδιος έρχεται με ένα παλούκι. Του λένε, 'όχι, πάρε ένα μάσου (ένα ρόπαλο με καρφιά). Λέει, εντάξει, και πηγαίνει με τους υπόλοιπους, αλλά δεν σκοτώνει. Εκείνοι λένε, 'Ε, μάλλον θα μας μαρτυρήσει μετά. Πρέπει να σκοτώσει. Πρέπει ο καθένας από μας να βοηθήσει, σκοτώνοντας έστω ένα άτομο. Επομένως, εκείνος που δεν είναι δολοφόνος εντέλει αναγκάζεται να σκοτώσει. Και από την επόμενη μέρα είναι παιχιδάκι για εκείνον. Δεν χρειάζεται να τον τιμωρείτε.»

Όπως αποκαλύπτεται από αυτή την μαρτυρία, η απώθηση συνείδησης είχε σταδιακά μία δράση αποευσαισθητοποίησης στους δράστες. Είναι εμφανές ότι οι δράστες μπορούν να συνηθίσουν τις σοκαριστικές φρικαλαιότητες τους και να πάψουν να αντιδρούν έντονα σε αυτές. Καθώς το ψυχολογικό μας σύστημα μεγαλώνει συνηθίζοντας τα γεγονότα τα οποία αρχικά μας προκαλούσαν έντονες αντιδράσεις, τότε το ασυνήθιστο κακό γίνεται συνηθισμένο, και κατ'επέκταση ρουτίνα. Η πεντηκοστή φορά που θα σκοτώσει κανείς θα είναι σίγουρα πιο εύκολη από την πρώτη. Ο Κρίστοφερ Μπράουνινγκ (Christopher Browning) κατά την ανάλυση του *Εφεδρικό Αστυνομικό Τάγμα 101*¹ αναφέρει : «όταν οι σκοτωμοί ξεκίνησαν, οι άνδρες γίνονταν ολοένα και πιο βίαιοι. Και κατά τη μάχη, η φρίκη της πρώτης φορές εντέλει έγινε ρουτίνα, και ο φόνος έγινε σταδιακά ευκολότερος. Έτσι, η βιαιότητα δεν ήταν η αιτία, αλλά το αποτέλεσμα της συμπεριφοράς των ανδρών αυτών.» Αυτό συνάδει με τις απόψεις πολλών ακαδημαϊκών, οι οποίοι συνεχίζουν να πιστεύουν ότι πολλοί δράστες στην αρχή βίωναν συχνά έντονη σύγχυση, όταν διέπρατταν τις αποτρόπαιες πράξεις τους, αλλά σταδιακά έχαναν την ευαισθησία τους. Οι Τζόαν Ριντλ (Joan Riddle) και Τίντα Μπατ Μπαμ (Teeda Butt Mam), που ασχολήθηκαν με τη καταγραφή των δραστών της Κμερ Ρουζ, επιβεβαιώνουν ότι τελικά «οι στρατιώτες κατάφεραν να σκοτώσουν χωρίς τη χρήση ουσιών... Κάποιοι, μάλιστα, έμαθαν να το απολαμβάνουν και να καυχούνται για αυτό μετά.» Αξίζει να θυμηθούμε την ακραία αγωνία που βίωσαν τα υποκείμενα του Μίλγκραμ κατά το πείραμα της υπακοής στην εξουσία, καθώς και να υποθέσουμε πως αυτές οι αντιδράσεις θα είχαν εισχωρήσει στην καθημερινή ρουτίνα με την διαρκή συμμετοχή των ατόμων.

Όλα εκείνα τα στοιχεία που έχουμε διαθέσιμα, οδηγούν με βεβαιότητα στο γεγονός ότι αν και οι φρικαλεότητες αυτές ήταν αρχικά σοκαριστικές, οι ασυνήθιστα αποτρόπαιες πράξεις γίνονται γρήγορα ρουτίνα και συνήθεια για όλους, εκτός από τους πιο ευαίσθητους δράστες. Ένας από τους γιατρούς των Ναζί που διερωτήθηκε από τον Λίφτον, για παράδειγμα, είπε: «Στην αρχή ήταν σχεδόν αδύνατο. Έπειτα, έγινε σχεδόν ρουτίνα. Είναι ο μόνος τρόπος να το εξηγήσω.» Με παρόμοιο τρόπο λειτούργησε και ο Γύχαν Πώλ Κρέμερ, ένας φυσικός των Ες-Ες που εργάστηκε στο Άουσβιτς για περίπου τρεις μήνες και κρατούσε ημερολόγιο, γράφοντας αναλυτικά για τις υπηρεσίες που προσέφερε εκεί. Στις πρώτες δύο σελίδες, κάνει λόγο για την πιο «φρικαλέα φρίκη», μία μαζική εκτέλεση με αέριο, στην οποία αναγκάστηκε να συμμετέχει. «*Η Κόλαση του Δάντη*», γράφει, «μπροστά σε αυτό που αντίκρισα, φαντάζει σχεδόν κωμωδία». Παραδόξως, στις υπόλοιπες σελίδες του ημερολογίου του, ο Κρέμερ δεν σχολιάζει ξανά το αίσθημα τρόμου ή της αποστροφής κατά τη διάρκεια της κτηνωδίας, ακόμη κι όταν αναλύει τη ζωή στο στρατόπεδο με τις πιο αδιάφορες λεπτομέρειες. Η αποευσαισθητοποίηση του Κρέμερ προς το κακό ήταν σχεδόν άμεση και σίγουρα ορατή.

Για εκείνους που έχαναν την ευαισθησία τους πιο αργά και δύσκολα, το αλκοόλ λειτούργησε σαν υποκατάστατο. Τα αποτελέσματα των πληροφοριών που καταγράφηκαν για τους ναζιστές δράστες, αποκαλύπτουν ότι συχνά διέπρατταν τις δολοφονίες τους υπό την επίρρεια αλκοόλ ή έπιναν αλκοόλ αμέσως μετά. Ορισμένοι από τους γιατρούς που ερωτήθηκαν από τον Λίφτον, δήλωσαν την υπερβολική χρήση αλκοόλ ως επαγγελματικό κίνδυνο κατά την εργασία τους, σαν να ήταν αδιανόητο ότι μπορεί κανείς να παραμείνει νηφάλιος κατά τη διάπραξη μαζικών δολοφονιών. Στην αυτοβιογραφία του, ο Ρούντολφ Ες αναφέρει ότι είχε ακούσει από τις περιγραφές του Άιχμαν ότι: «Πολλά μέλη των Einsatzkommando, ανήμποροι να 'κλυμπάνε' στο αίμα άλλο πια, είχαν αυτοκτονήσει. Ορισμένοι, μάλιστα, είχαν τρελαθεί. Τα περισσότερα μέλη αυτών των Kommando έπρεπε να χρησιμοποιούν το αλκοόλ, όταν εκτελούσαν τη φρικτή δουλειά τους». Το αλκοόλ διευκολύνει την αποευσαισθητοποίηση, εκτρέποντας τη σκέψη

¹ *Εφεδρικό Αστυνομικό Τάγμα 101*: Πρόκειται για το βιβλίο του Κρίστοφερ Μπράουνινγκ, «*Συνηθισμένοι φονιάδες, Εφεδρικό Αστυνομικό Τάγμα 101 και η Τελική Λύση στην Πολωνία*» Το αστυνομικό τάγμα 101 ήταν ένοπλη μονάδα της Γερμανικής Αστυνομίας Τάξης της Ναζιστικής Γερμανίας. Στο βιβλίο αυτό, ο Μπράουνινγκ εξετάζει αναλυτικά τη σύνθεσή του τάγματος, τις δράσεις του και τις μεθόδους που εφαρμόστηκαν κατά την εκπαίδευση των στρατιωτών για την διάπραξη γενοκτονίας ακραίων διαστάσεων. (Christopher Browning, *Ordinary Men, Reserve Police Battalion 101 and the final solution in Poland*, New York: HarperCollins. 1992.)

μακριά από τον εαυτό, έτσι ώστε να μην μπορεί κανείς μείνει προσκολλημένος σε θέματα προσωπικής ταυτότητας και ατομικής ευθύνης.

Το πιο προβληματικό γεγονός είναι ότι η αποευαισθητοποίηση προς τη βία, σταδιακά εξαλείφει τις απαγορεύσεις για τους δράστες, αμβλύνοντας την ευαισθησία τους μπροστά στο μαρτύριο των θυμάτων τους. Κατά αυτό τον τρόπο, η αποευαισθητοποίηση εξηγεί τη βαναυσότητα, το σαδισμό και τον ενθουσιασμό, που χαρακτηρίζουν πολλές από τις συμπεριφορές των δραστών. Η βιαιότητα καταλήγει να θεωρείται επίτευγμα, χαρακτηριστικό διαφοροποίησης, σε μία μεθοδο βαρβαρότητας, που έχει κάνει τους συμμετέχοντες εξοικειωμένους και αποευαισθητοποιημένους απέναντι στο ασυνήθιστο κακό που προκαλούν. Με το που εξοικειωθεί κανείς, το κυρίαρχο σκεπτικό είναι το πώς θα το κάνει καλύτερα, και όχι εάν θα το κάνει. Η αποευαισθητοποίηση επιτρέπει στους δράστες να ενεργούν με δική τους πρωτοβουλία, και μεγαλύτερη βαρβαρότητα από αυτή που απαιτούν οι διαταγές τους.

Μέσω της αποευαισθητοποίησης, οι συνηθισμένοι άνθρωποι διαπράττουν εξαιρετικά ασυνήθιστο κακό σε υπερβολικό βαθμό. Στο Άουσβιτς, παραδείγματος χάρι, ο επόπτης στα μεγάλα κρεματόρια έβαζε τέσσερα άτομα στη σειρά, το ένα πίσω από το άλλο, στην άκρη ενός λάκου που έβγαζε φλόγες, και έπειτα πυροβολούσε και τους τέσσερις με μία μόνο σφαίρα. Οποιοδήποτε, που προσπαθούσε να δραπετεύσει αυτή τη μορφή θανάτωσης, τον ρίχνανε ζωντανό στις φλόγες. Ο ίδιος άνθρωπος κρέμασε έναν κρατούμενο από τα χέρια και πυροβόλησε επανειλημμένα στα χέρια του, έως ότου αυτά να αποκοπούν από το σώμα του. Μετά, επανέλαβε την ίδια διαδικασία, κρεμώντας τον άνθρωπο από τα πόδια. Στο γκέτο της Βαρσοβίας, ο αρχηγός της στρατιωτικής μονάδας ενθάρρυνε ανοιχτά τους πυροβολισμούς στον τοίχο του στρατόπεδου. Για κάθε Εβραίο που πυροβολούσαν, έκαναν ένα σημάδι στο δοκάρι της πόρτας, και τις ημέρες που πετυχαίνανε υψηλό σκορ, διεξήγαγαν «νικητήριους εορτασμούς», όπως αναφέρεται.

Οι Αμερικανοί ιππείς στις εκστρατείες γενοκτονίας εναντίον των ιθαγενών Αμερικανών του 19^{ου} αιώνα οδηγήθηκαν σε αποευαισθητοποίησης προς τη βίβα με παρόμοιο τρόπο. Όπως αναφέρουν πληροφορίες για τη σφαγή στο Σαντ Κρικ:

Οι γυναίκες ιθαγενείς δεν αντιστέκονταν. Όλες εκείνες που είδα νεκρές, τις είχαν αφαιρέσει το σκαλπ [τριχωτό της κεφαλής]. Είδα μία γυναίκα που της είχαν ανοίξει τα σωθικά και το αγγένητο παιδί της ...ήταν ξαπλωμένο δίπλα της. Είδα το πτώμα της Λευκής Αντιλόπης [ο γηραιότερος των αρχηγών] με τα γεννητικά του όργανα ανοιγμένα και άκουσα έναν στρατιώτη να λέει ότι θα φτιάξει μία καπνοθήκη από αυτά. Είδα μία γυναίκα της οποίας τα γεννητικά όργανα είχαν αφαιρεθεί...είδα ένα μικρό κορίτσι περίπου πέντε ετών, που είχε κρυφτεί στην άμμο. Την ανακάλυψαν δύο στρατιώτες, και αφού τραβήξαν τα πιστόλια τους, την πυροβόλησαν και την έσυραν από τα χέρια έξω από την άμμο. Είδα πολλά βρέφη νεκρά, στην αγκαλιά της μητέρας τους.

Η ακραία αποευαισθητοποίηση κάνει τους δράστες να αισθάνονται άρρωστη απόλαυση και σαδιστική ευχαρίστηση από το απίστευτο κακό που προκαλούν. Όπως μας υπενθυμίζει ο Ρόι Μπάουμισταρ (Roy Baumeister), ένας κοινωνικός ψυχολόγος του Πανεπιστημίου της Φλόριντα, ο σαδισμός είναι σχεδόν πάντα δευτερεύων παράγοντας στην συμπεριφορά των δραστών. Εκτιμά ότι, αρχικά, οι σαδιστές συνιστούν συνήθως αρκετά μικρό αριθμό, ίσως 5 ή 6 τοις εκατό σε κάθε ομάδα. Όπως αναφέρει, οι δράστες διαπράττουν βίαιες πράξεις και κτηνωδίες «αρχικά για άλλους λόγους, αλλά ορισμένοι μαθαίνουν να τις απολαμβάνουν, και μπορεί έτσι να τις συνεχίζουν ή να τις κλιμακώνουν κατά την εθιστική, σχεδόν, αναζήτησή της ευχαρίστησής τους.»

Με άλλα λόγια, οι περισσότεροι δεν γεννιούνται σαδιστές, αλλά γίνονται. Καθώς πολλοί δράστες δεν γίνονται σαδιστές, υπάρχουν πολλά παραδείγματα με διεπραχθείσες θηριωδίες, κατά τις οποίες οι δράστες ένιωθαν εμφανή σαδιστική απόλαυση. Τον Δεκέμβριο του 1937, ο Ιαπωνικός στρατός εισέβαλε στην αρχαία πόλη της Νάνκινγκ, την τότε πρωτεύουσα της Κίνας, και βίασε, βασάνισε και σκότωσε συστηματικά περισσότερους από 300.000 Κινέζους πολίτες. Στον *Βιασμό του Νάνκινγκ*, η Άιρις Τσανγκ (Iris Chang) ισχυρίζεται ότι σύμφωνα με αυτόπτες μάρτυρες, ορισμένοι από τους Ιάπωνες δράστες φαινόταν να απολαμβάνουν τις αποτρόπαιες πράξεις τους, που περιλάμβαναν

διαγωνισμούς δολοφονίας, βασανηστήρια και βιασμούς. Ο Χόντα Κατσουίτσι (Honda Katsuichi), ένας Ιάπωνας ερευνητής δημοσιογράφος, έχει υποστηρίξει τους ισχυρισμούς της Τσάνγκ σε μια πρόσφατη δημοσίευση.

Ο Πώλ Βαν Βούρεν , ένας αστυνομικός της ασφάλειας τη δεκαετία του 1980, κατά το απαρτχάιντ καθεστώς της Νότιας Αφρικής, παραδέχεται με ηρεμία το απίστευτο κακό που διέπραξε: *«ήταν υπέροχες ημέρες , εκείνα τα χρόνια. Μερικές φορές ανυπομονούσα να το κάνω. Λένε ότι το να σκοτώνεις είναι σαν να κοιμάσαι με γυναίκα. Είναι αλήθεια»*. Ο Στράουμπ (Peter Straub) μεταφέρει την αποκαλυπτική μαρτυρία ενός Αμερικανού βετεράνου του πολέμου του Βιετνάμ που θυμάται τη διαδικασία μετατροπής του σε δολοφόνο και που αδιαφόρησε εντελώς για τις συμβάσεις πολέμου της Γενεύης: «Καθώς πετούσε με ελικόπτερο επάνω από πολίτες, του δόθηκε διαταγή να ανοίξει πυρ εναντίον τους, αλλά εκείνος δεν υπάκουσε. Το ελικόπτερο κινήθηκε σε κύκλους γύρω από την περιοχή και του δόθηκε ξανά διαταγή να πυροβολήσει, αλλά εκείνος πάλι δεν το έπραξε. Ο επικεφαλής αξιωματικός τον απείλησε τότε με στρατοδικείο, γεγονός που τον έκανε να ανοίξει πυρ. Εκείνος έκανε εμετό, καθώς ένιωσε μεγάλη δυσφορία. Ο βετεράνος ανέφερε ότι σύντομα το να πυροβολεί πολίτες έγινε εμπειρία παρόμοια με το να πηγαίνει κανείς σε λέσχη σκοποβολής και άρχισε να το απολαμβάνει.»

Παρόλο που τέτοιες μαρτυρίες δεν αποτελούν επιχείρημα ότι η ίδια η πράξη του να σκοτώνει κανείς είναι ευχάριστη, αποκαλύπτουν τη σοκαριστικά σκληρή στάση απέναντι στην δολοφονία που μπορεί να καλλιεργηθεί από την απώθηση της συνείδησης, ειδικότερα σε μακροπρόθεσμες καταστάσεις που επιτρέπουν το φαινόμενο της σταδιακής αποευσαισθητοποίησης που παρατηρείται στους δράστες. Μια τέτοιου είδους απώθηση συνείδησης επιτυγχάνεται σε κοινωνικά πλαίσια, που προωθούν τη *διαίρεση ευθύνης* και την *αποατομικευση*.

ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΕΥΘΥΝΗΣ. Στις 15 Μαρτίου του 1921, ο Σογομόν Τεχλιριάν (Soghomon Tehlirian), ένας νέος Αρμένιος πρόσφυγας που είχε δει την οικογένεια του να δολοφονείται και την πόλη του να καταστρέφεται, δολοφόνησε τον Ταλαάτ, έναν από τους αρχιτέκτονες της γενοκτονίας των Αρμενίων. Ο Τεχλιριάν δικάστηκε, μόνο για να αθωωθεί στη συνέχεια, όταν οι ένορκoi άκουσαν την αγωνιώδη μαρτυρία πολλαπλών αυτοόπτων μαρτύρων, ο ένας εκ των οποίων δήλωσε: «Ρώτησα τον αρχηγό [της τοπικής αστυνομίας] εάν είχε μετανιώσει. Τον ρώτησα εάν ένιωθε ότι πρέπει να απολογηθεί στον θεό, στην ανθρωπότητα, και σε ό,τι αποκαλούμε πολιτισμό. Ο αρχηγός απάντησε ότι δεν ένιωθε καμία απολύτως ευθύνη. Εκείνος απλώς υπάκουσε στις διαταγές που του δόθηκαν από την Κωνσταντινούπολη. Δήλωσε πως ήταν παρα μόνο ένας λοχαγός και πως είχε διαταγή να τους σκοτώσει όλους, διότι είχε ξεκινήσει ένας 'Ιερός Πόλεμος'. Όταν η σφαγή ολοκληρώθηκε, μου είπε πως προσευχήθηκε και έδωσε άφεση αμαρτιών στην ψυχή του».

Η ικανότητα του διοικητή να αποποιηθεί την προσωπική του ευθύνη, σχετικά με τον ρόλο του στην κτηνωδία αποτελεί παράδειγμα της *διαίρεσης ευθύνης*. Όταν οι άνθρωποι ενεργούν μόνοι τους, είναι προφανές ποιος λαμβάνει αποφάσεις και ποιος ευθύνεται. Σε μεγάλες και ιδιόμορφες ομάδες, όμως, η ευθύνη μπορεί, ορισμένες φορές, να διαιρεθεί σε τόσο μικρά μέρη και κομμάτια, που κανείς δεν φαίνεται να φταίει ακόμη κι αν τα αποτελέσματα είναι εξαιρετικά άσχημα. Ακόμη κι αν το άτομο που δρα είναι μόνο ένα, τότε μπορεί να θεωρεί ότι οι πράξεις του γίνονται για το σύνολο , έτσι ώστε τα άλλα μέλη της ομάδας να μοιραστούν τις ευθύνες.

Η ιδέα της διαίρεσης ευθύνης εμφανίστηκε στην κοινωνική ψυχολογία ως εξήγηση στην έλλειψη παρέμβασης από περαστικούς σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Το θεμελιώδες έργο των κοινωνικών ψυχολόγων Τζον Ντάρλεϊ και Μπιμπ Λατάνε (John Darley & Bibb Latane) στον τομέα αυτό, ξεκίνησε με αφορμή τη δολοφονία της Κίτι Τζενοβέζε στο Κουήνς της Νέας Υόρκης, στις 13 Μαρτίου του 1964. Επί περίπου σαράντα-πέντε λεπτά, ο δράστης χτυπούσε, μαχαίρωνε και βίαζε τη Τζενοβέζε. Οι φωνές των περαστικών και η ξαφνική λάμψη από τα φώτα των υπνοδοματίων διέκοψαν τον επιτιθέμενο δράστη δύο φορές και τον έκαναν να τρομάξει. Ωστόσο, κάθε φορά, εκείνος επέστρεφε και συνέχιζε την επίθεση. Τριάντα οκτώ, περίπου, ευπόληπτοι, νομοταγείς πολίτες είδαν ή άκουσαν το συμβάν, αλλά κανένας δεν έσπευσε να βοηθήσει τη Τζενοβέζε ή να καλέσει την αστυνομία. Μονάχα ένας μάρτυρας κάλεσε την αστυνομία, αφού η γυναίκα ήταν νεκρή.

Γιατί τόση σκληρή απάθεια; Ο Ντάρλεϊ και ο Λατανέ πρότειναν ότι μόνο το γεγονός ότι υπήρξαν τόσο πολλοί παρατηρητές, τους έκανε να πιστέψουν πως κάποιος άλλος πιθανόν θα βοηθούσε. Με άλλα λόγια, η ατομική τους ευθύνη διαιρέθηκε μεταξύ άλλων μελών του συνόλου που παρατηρούσε το συμβάν. Κατά τη διεξαγωγή εργαστηριακής μελέτης, ο Ντάρλεϊ και ο Λατανέ συμπαίρναν ότι οι περαστικοί που ήταν μόνοι τους, συχνά έσπευδαν να βοηθήσουν το θύμα, ενώ οι περαστικοί που ένιωθαν μέλη ενός ευρύτερου συνόλου, δεν προσέφεραν βοήθεια. Όταν παραπάνω από ένα άτομο μπορεί να βοηθήσει σε μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης, συχνά θεωρούμε πως κάποιος άλλος θα -έπρεπε να- βοηθήσει, άρα υποχωρούμε και αποφεύγουμε την ανάμειξη μας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι αριθμοί δεν είναι η λύση, αλλά το πρόβλημα.

Η έννοια της διαίρεσης ευθύνης μπορεί επίσης να εφαρμοστεί στην απόδοση συνείδησης. Σε μία οργάνωσή που έχει δεσμευτεί να αποδέχεται την απανθρωπιά, κανένα άτομο δεν νιώθει την πίεση να πει ότι αυτές οι πράξεις είναι αξιόμιμες. Υπάρχει μια ρουτινοποίηση γραφειοκρατικών υπο-ρουτίνων στις οποίες η ευθύνη για τις κακές πράξεις διαιρείται μεταξύ των μελών της ομάδας. Όσο μεγαλύτερη είναι η ομάδα, τόσο μικρότερη είναι και η ευθύνη του κάθε ατόμου. Το γεγονός αυτό επιτρέπει σε πολλούς δράστες να προβάλλουν μια έυλογη δικαιολογία για προσωπική εξαίρεση-«εγώ ο ίδιος δεν σκότωσα κανέναν»- όταν δίνουν εξηγήσεις για την ανάμειξή τους σε γενοκτονία και μαζικές δολοφονίες.

Μαζί με το μέγεθος της ομάδας, η διαίρεση ευθύνης επιτυγχάνεται επίσης από τον καταμερισμό και τον κατακερματισμό των εκτελεστικών καθηκόντων. Αυτός ο καταμερισμός εργασίας, εκτός του ότι καθιστά τη διαδικασία θανάτωσης πιο αποδοτική και αποτελεσματική, επιτρέπει στους δράστες να ταυτίζονται λιγότερο με τις συνέπειες των πράξεων τους. Από τη στιγμή που οι δραστηριότητες αυτές καθιερώνονται σε αποσπασματικές υπολειπουργίες, η προσοχή των δραστών στρέφεται από την ηθική των πράξεών τους, στις λειτουργικές λεπτομέρειες και την αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης δουλειάς τους. Τότε, ο κάθε δράστης μπορεί να δει τον εαυτό του ως ερμηνευτή ενός ρόλου, ως *συμμετέχοντα* στην κακή πράξη και όχι *αυτουργό*. Εν ολίγοις, είναι ευκολότερο για τους δράστες να αποφεύγουν κάθε ανάμειξη με τις φρικτές τους πράξεις, αφού εστιάζουν στις λεπτομέρειες της δουλειάς τους, και όχι στο νόημα αυτής.

Στις περισσότερες περιπτώσεις γενοκτονίας και μαζικών δολοφονιών, παραδείγματος χάρη, φροντίζεται να διαχωριστούν όσο το δυνατόν περισσότερο οι αρχιτέκτονες της γενοκτονίας από τους ανθρώπους που διαπράττουν στην ουσία τους φόνους. Η ύπαρξη μιας μαζικής γραφειοκρατικής οργάνωσης, με χιλιάδες ανθρώπους που κάνουν χιλιάδες δουλειές, ελαχιστοποιεί την ευθύνη του κάθε ατόμου. Όπως περιγράφει ο Μπάουμσταϊνερ το σύστημα θανάτωσης που εφάρμοσαν οι Ναζί:

Ο θάνατος ενός ανθρώπου ήταν το αποτέλεσμα των πράξεων δέκα διαφορετικών ανθρώπων, εκ των οποίων κανείς δεν ένιωθε την παραμικρή ευθύνη για το θανάσιμο αποτέλεσμα. Ο καθένας μπορούσε να ισχυριστεί κάτι όπως: «Εγώ απλώς οδήγησα το τρένο, δεν σκότωσα κανέναν». Ακόμη κι εκείνοι που εξαπέλυσε το αέριο-δηλητήριο ήξερε ότι δεν ήταν εξ'ολοκλήρου δικό του φταίξιμο. Οι άνθρωποι είχαν επιλεγεί, είχαν μεταφερθεί εκεί, είχαν απογυμνωθεί και είχαν παραταχθεί στις ψεύτικες ντουζιέρες για να πεθάνουν, χωρίς να κάνει τίποτα ο ίδιος. Ο δικός του ρόλος ήταν παρα μόνο αυτός του τεχνικού, και η ευθύνη του ήταν μια απλή τυπική διαδικασία.

Παρόμοια, μας εξηγεί και ο Ντάρλεϊ:

Όταν ο θάνατος παράγεται με μία διαδικασίας βιομηχανικής παραγωγής, όπως παράγεται το αυτοκίνητο ή τα έπιπλα, το κάθε άτομο εντέλει επικεντρώνεται στις μικρο-υποχρεώσεις του δικού του μόνο μέρους της διαδικασίας. Σπανίως αναλογίζεται το τελικό αποτέλεσμα. Μία ομάδα αστυνομικών σε δράση μαζεύει τους Εβραίους και τους πηγαίνει σε ένα στάδιο. Αργότερα, ένα στρατιωτικό απόσπασμα τους μεταφέρει στις άμαξες. Ένας σιδηροδρομικός εργάτης πιέζει τον διακόπτη που οδηγεί το τρένο στον έναν ή στον άλλον (υπο)προορισμό στο δρόμο προς το στρατόπεδο συγκέντρωσης. Το συμβάν των θανάτων που ακολούθησαν είναι τόσο μακρινό, που κανένας από αυτούς που συμμετείχαν δεν το θεωρεί σημαντικό. Ο καθένας που εκτελεί ένα υπό-καθήκον, το εκτελεί υπό τη μορφή πράξης ρουτίνας, που μόνο η τελική συναρμολόγηση επιλεγμένων καθηκόντων είναι φρικτική, και κανένα άτομο δεν αντιλαμβάνεται αυτή την τελική έκβαση.

Κατά την ανάλυσή του, για τους ναζιστές γιατρούς, ο Λίφτον εστιάζει στην γραφειοκρατική διαίρεση ευθύνης:

Η δομή αυτή υπηρέτησε τη διαίρεση της ατομικής ευθύνης Κατά την ακολουθία των γεγονότων-από την αναφορά περιστατικών από μαίες ή γιατρούς, μέχρι την εποπτεία τέτοιων αναφορών από θεσμικούς υπευθύνους, από τις γνωμοδοτήσεις ειδημόνων που παρέχονται από κεντρικούς συμβούλους, στον συντονισμό των μορφών αγοράς από υπαλλήλους του Υπουργείου Υγείας, μέχρι τη θανάτωση του παιδιού από την αντίστοιχη Επιτροπή του Ράιχ- δεν υπήρξε σε κανένα σημείο, ένα αίσθημα προσωπικής ευθύνης, ή ακόμη συμμετοχής στον θάνατο ενός ακόμη ανθρώπου. Ο κάθε συμμετέχων ένιωθε σαν ένα μικρό γρανάζι μιας απέραντης, επισημώς επικυρωμένης ιατρικής μηχανής.

Η γραφειοκρατική διαίρεση εργασιών δημιουργεί επίσης μια νοοτροπία, κατά την οποία, εάν αρνηθεί κανείς να σκοτώσει, θα πετύχαινε την αποξένωση του, με έναν καταδικαστικό τρόπο, από φίλους και συναδέλφους και, στο τέλος, δεν θα απέτρεπε διόλου τις δολοφονικές διαδικασίες. Η γραφειοκρατία και οι δολοφονίες συνεχίζουν αδιάλειπτα να υφίστανται και η οργάνωση γίνεται αδιαπέραστη στις επιθυμίες των ατόμων μέσα σε αυτή. Η διαίρεση ευθύνης, εγγενής σε γραφειοκρατικές οργανώσεις δομημένες στη διαίρεση εργασίας, ενισχύει την αυτοπεποίθηση ότι οι απάνθρωπες πράξεις είναι καλές, γιατί ένα ολόκληρο σύνολο σίγουρα δεν μπορεί να κάνει ένα τόσο μείζον ηθικό σφάλμα. Εν συντομία, υπάρχει μια αποευσθητοποιημένη παλινδρόμηση από την ατομική ηθική σε ένα οργανωτικό τέλμα ανευθυνότητας. (Παρατηρούμε όμως, ότι καθώς η ρουτινοποίηση αποτελεί χαρακτηριστικό πολλών υποθέσεων γενοκτονίας και μαζικών δολοφονιών, δεν σχετίζεται απαραίτητα με όλες. Δεν υπήρχε, για παράδειγμα, ρουτινοποίηση ή τμηματοποίηση εργασιών σε μεγάλο βαθμό κατά την εθνοκάθαρση που διέπραξαν οι Βόσνιοι Σέρβοι ή κατά τη σφαγή των Τούτσι από την πλειονότητα των Χούτου στη Ρουάντα.)

Τέλος, ο γραφειοκρατικός καταμερισμός εργασίας οδηγεί σε μετάθεση ευθύνης. Οι άνθρωποι μπορεί να υιοθετήσουν συμπεριφορές που συνήθως θα αποδοκίμαζαν, εάν μία νόμιμη αρχή αναλάβει την ευθύνη για τις συνέπειες της συμπεριφοράς τους. Στο πλαίσιο της εκτοπισμένης ευθύνης, θεωρούν ότι οι πράξεις τους απορρέουν από τις επιταγές της εξουσίας. Δεν αισθάνονται προσωπικά υπεύθυνοι ως πραγματικοί λειτουργοί των πράξεών τους και, ως εκ τούτου, γλιτώνουν το σκληρό συναίσθημα της ενοχής και της αυτο-τιμωρίας.

Εντούτοις, θα πρέπει να σημειωθεί ότι εάν οι δράστες μετέθεταν κάθε ευθύνη για την εγκληματική συμπεριφορά τους, θα εκτελούσαν τα καθήκοντά τους μόνο όταν δέχονταν εντολές. Το γεγονός ότι πολλοί δράστες εργάζονται με συνέπεια για να είναι καλοί όταν πράττουν το κακό, υποδεικνύει ότι δεν μεταθέτουν όλοι οι δράστες, ολόκληρη την ευθύνη για την εξαιρετικά αποτρόπαια συμπεριφορά τους. Αρκετοί από αυτούς, διατηρούν ένα αίσθημα ευθύνης, προκειμένου να είναι «καλοί» λειτουργοί και όχι απλώς άμυαλα φερέφωνα άλλων, που βρίσκονται στην κορυφή της ιεραρχικής πυραμίδας της οργάνωσης. Έτσι, λοιπόν, το γεγονός ότι διατηρούν την ενοχή και δεν την μεταθέτουν, συνιστά απόδειξη της κατά βάση αγαθής φύσης τους. Αυτό ακριβώς το συναίσθημα είναι εκείνο που τους κάνει να αισθάνονται πιο «άνθρωποι» και αποτελεί το κίνητρο για να επιστρέψουν μετά στην φυσιολογική κοινωνία. Οι δολοφόνοι που δεν νιώθουν ενοχές είναι ανήθικοι. Παραδόξως, οι δράστες μπορεί να διατηρήσουν την ικανότητά τους να διαπράττουν εξαιρετικά ειδεχθείς πράξεις με το να διατηρούν ένα κομμάτι ηθικής ευθύνης - και της αντίστοιχης ενοχής - για τις φρικαλεότητες τους.

ΑΠΟΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ. Οι τμηματοποιημένες δραστηριότητες των γραφειοκρατικών οργανώσεων παρέχουν έναν μανδύα αποατομίκευσης, που διευκολύνει την απώθηση της συνείδησης. Η αποατομίκευση είναι μία έννοια της κοινωνικής ψυχολογίας που εμφανίστηκε πριν μισό αιώνα. Αναφέρεται στην κατάσταση της σχετικής ανωνυμίας, κατά την οποία ένα άτομο δεν μπορεί να αναγνωριστεί ως ένα συγκεκριμένο άτομο αλλά μόνο ως μέλος μιας ομάδας. Η έννοια αυτή συνήθως περιλαμβάνει μειωμένη εστίαση στην προσωπική ταυτότητα, απώλεια επαφής με γενικές κοινωνικές νόρμες, και τον εγκλωβισμό του ατόμου σε ειδικούς για κάθε περίπτωση κανόνες της ομάδας. Πρόκειται

για συνθήκες που προσδίδουν ανωνυμία και αυξάνουν τις πιθανότητες για εξαιρετικά κακές πράξεις, καθώς οι άνθρωποι χάνουν εν μέρει τη συνείδησή τους ως άτομα και παύουν να αξιολογούν τις πράξεις τους με σκέψη. Μια τέτοιου είδους συμπεριφορά είναι αντικανονιστική μόνο σε σχέση με γενικούς κοινωνικούς κανόνες. Μπορεί να είναι πλήρως κανονιστική σε σχέση με κανόνες της ομάδας που είναι ειδικοί κατά περίπτωση.

Στον τομέα της κοινωνικής ψυχολογίας, σε γενικές γραμμές, τα πειράματα έχουν αποδείξει ότι οι άνθρωποι δείχνουν αυξημένη τάση προς την επιθετική συμπεριφορά σε συνθήκες αποατομίκευσης (αν και ορισμένες μελέτες υποστηρίζουν ότι οι ενέργειες αποατομίκευσης μπορούν επίσης να είναι προκοινωνικές). Τα τέλη της δεκαετίας του 1960, ο Ζιμπάρντο διεξήγαγε μία κλασική έρευνα, κατά την οποία αποατομίκευσε φοιτήτριες του πανεπιστημίου, οι οποίες καλύφθηκαν με μεγάλες ρόμπες εργαστηρίου και κουκούλες και σχημάτισαν ομάδες των τεσσάρων μέσα σε ένα σκοτεινό δωμάτιο. Αντιστοίχως, κάποιες άλλες γυναίκες «εξατομικεύτηκαν» φορώντας μεγάλες, ευδιάκριτες ετικέτες ονομάτων και με κανονικά ρούχα συμμετείχαν στο πείραμα μέσα σε ένα φωτεινό δωμάτιο. Ο Ζιμπάρντο παρατήρησε ότι οι αποατομικευμένες γυναίκες εφάρμοσαν ηλεκτρικά σοκ μεγαλύτερης διάρκειας από τις εξατομικευμένες γυναίκες, όταν τους δόθηκε η ευκαιρία να επιτεθούν σε ένα θύμα. Ακόμη, αν και οι εξατομικευμένες γυναίκες χορήγησαν λιγότερα ηλεκτρικά σοκ σε ένα ανάξιο θύμα από ό,τι σε ένα άξιο θύμα, οι αποατομικευμένες γυναίκες δεν έκαναν διακρίσεις ανάμεσα στους δύο τύπους θυμάτων.

Μία πραγματική ιστορία, ανάλογη με την έρευνα του Ζιμπάρντο για την αποατομίκευση προέκυψε από το έργο του Ρόμπερτ Ι. Γουάτσον (Robert I. Watson Jr.), έναν ανθρωπολόγο του Χάρβαρντ. Ο Γουάτσον υποστήριξε τη θεωρία ότι οι ομάδες που άλλαζαν την εμφάνισή τους πριν τη μάχη (για παράδειγμα, βάφοντας το πρόσωπο ή το σώμα, φορώντας μάσκες, κόβοντας τα μαλλιά) ήταν πιο επιθετικές προς τα θύματά τους, από τις ομάδες που δεν άλλαζαν την εμφάνισή τους, και κατ'επέκταση ήταν πιθανότερο να σκοτώσουν, να βασανίσουν, ή να ακρωτηριάσουν τα θύματά τους. Τα αποτελέσματα αυτής της εκτενούς έρευνας αποκαλύπτουν με σαφήνεια ότι υπάρχει μία σημαντική σχέση ανάμεσα στη διαδικασία της αποατομίκευσης και την επιθετικότητα κατά τη μάχη. Από τους πολιτισμούς εκείνους, για τους οποίους έχουμε αναφορές ότι πέρασαν μία διαδικασία αποατομίκευσης πριν προχωρήσουν στη μάχη, το 80 τοις εκατό καταγράφηκαν ως ακραία επιθετικοί στη μάχη. Από τους δέκατρείς πολιτισμούς που σκοτώσαν, βασανίσαν και ακρωτηριάσαν τα θύματά τους, το 92 τοις εκατό είχε προηγουμένως αλλάξει την εμφάνισή του. Κατά τον ίδιο τρόπο, ο κοινωνικός ψυχολόγος Μπράϊαν Μούλεν (Brian Mullen) ανέλυσε το περιεχόμενο εξήντα περιστατικών λιντσαρίσματος, που διαπράχθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες μεταξύ 1899 και 1946, και ανακάλυψε ότι όσο μεγαλύτερος ήταν σε αριθμούς ο όχλος, τόσο πιο σφοδρή ήταν η βιαιότητα και η αγριότητα με την οποία σκότωνε τα θύματά του.

Γιατί συνδέονται τόσο στενά η αποατομίκευση με την επιθετικότητα; Η πιο απλή εξήγηση είναι ότι ένα αποατομικευμένο άτομο δεν έχει τόση επίγνωση των προσωπικών του ορίων, ούτε αρκετό ενδιαφέρον για αυτο-αξιολόγηση ή για να δεχτεί αξιολόγηση από άλλους, σε σχέση με ένα άτομο που δεν βρίσκεται σε κατάσταση αποατομίκευσης. Με άλλα λόγια, τα όρια για κακουργηματικές ενέργειες διευρύνονται, επειδή οι κυρώσεις, που επιβάλλονται από την ομάδα ή έξω από αυτή, δεν μπορούν να εφαρμοστούν με ευκολία υπό τέτοιες συνθήκες. Αυτή η απώλεια αυτογνωσίας μπορεί να οδηγήσει σε κατάρρευση τέτοιων εσωτερικών μηχανισμών ελέγχου όπως η ντροπή, η ενοχή ή ο φόβος και αυτό να έχει ως αποτέλεσμα αυξημένα επίπεδα επιθετικότητας, ειδικότερα σε οργανώσεις που με αφοσίωση διαπράττουν ακραίο κακό.

Η αποατομίκευση παρατηρείται ειδικότερα σε επεισόδια γενοκτονίας και μαζικών δολοφονιών, όπου οι δράστες είναι μέλη κάποιας στρατιωτικής ή παραστρατιωτικής οργάνωσης και όλοι ντύνονται με ίδιες στολές και σπανίως ανγνωρίζονται ατομικά. Θα πρέπει να σημειωθεί, όμως, ότι η προσχώρηση στην οργάνωση, αν και σημαντική, δεν είναι απολύτως αναγκαία για να είναι η αποατομίκευση καταλυτικός παράγοντας στην γενοκτονία και τις μαζικές δολοφονίες. Εάν είναι κανείς «χωμένος» σε ένα πλήθος, μεταμφιεσμένος ή καλλυμένος με μάσκα, τότε το γεγονός αυτό προσφέρει αποατομίκευση ακόμη και σε εκείνους, οι οποίοι δεν είναι κρατικοί λειτουργοί που δρουν με διαταγές. Ορισμένοι έχουν υποστηρίξει ότι η αποατομίκευση έχει χρονική διάσταση, ότι δηλαδή οι δράστες μπορούν να νιώσουν σύγχυση ή αποατομίκευση, σε ένα «παρατεταμένο παρόν», όπου το παρελθόν είναι μακρινό και το μέλλον ασήμαντο. Όταν η διάσταση του χρόνου σιρρुकνώνεται στο εδώ και τώρα, τότε οι ανησυχία για ενοχές, ηθική και υπευθυνότητα εξαφανίζονται. Σε μια τέτοια κατάσταση προσωρινής αποατομίκευσης, οι πιθανότητες να χρειαστεί να πληρώσει κανείς ένα μελλοντικό τίμημα για τις παρούσες πράξεις του, είναι τόσο μικρές, που η μαζική δολοφονία γίνεται ένα «σίγουρο στοίχημα».

Ορισμένες φορές, η αποατομίκευση μπορεί να μην είναι τόσο σημαντική όταν εξηγούμε τους λόγους για τους οποίους διαπράττονται γενοκτονίες και μαζικές δολοφονίες. Στη Βοσνία και τη Ρουάντα, για παράδειγμα, πολλές από τις κτηνωδίες διαπράχθηκαν από γείτονες προς τους γείτονές τους, αλλά ακόμη και από κοντινούς συγγενείς. Σ' ένα πρόσφατο αποκαλυπτικό βιβλίο, ο Τζαν Γκρος (Jan Gross), καθηγητής πολιτικής επιστήμης και Ευρωπαϊκών σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης, κατέγραψε την καταστροφή της Εβραϊκής κοινότητας στο Γιεντβάμπνε της Πολωνίας. Στις 10 Ιουλίου του 1941, δολοφονήθηκαν 1.600 Εβραίοι άντρες, γυναίκες και παιδιά (εκτός από επτά Εβραίους σε όλη την πόλη). Η κυρίαρχη ιστορική πεποίθηση ήταν ότι η σφαγή έγινε, ή τουλάχιστον επιβλήθηκε, από τον νέο γερμανικό στρατό κατοχής. Ωστόσο, ο Γκρος ενώνει τα κομμάτια από αναφορές αυτοόπτων μαρτύρων μαζί με άλλα στοιχεία, προκειμένου να (από) δείξει ότι τους Εβραίους του Γιεντβάμπνε, τους χτυπήσανε, τους πνίξανε, τους ξεκοιλιάσανε και τους κάψανε ζωντανούς, όχι οι απρόσωποι αποατομικευμένοι Ναζί, αλλά οι γείτονες τους, των οποίων τα χαρακτηριστικά και τα ονόματά τους ήταν γνωστά, αφού προηγουμένως είχαν γειτονικές και φιλικές σχέσεις. Όπως συμπεραίνει ο Γκρος: «Στο Γιεντβάμπνε συνηθισμένοι Πολωνοί έσφαξαν τους Εβραίους... Και αυτό που αντίκρυσαν οι Εβραίοι, τρομαγμένοι, και τολμώ να πω, χωρίς να κατανοούν τι συμβαίνει, ήταν οικεία πρόσωπα. Όχι ανώνυμοι άντρες με στολές, γρανάζια της μηχανής του πολέμου, πράκτορες που εκτελούν διαταγές, αλλά οι ίδιοι οι γείτονές τους, οι οποίοι επέλεξαν να σκοτώσουν και συμμετείχαν σε ένα αιματηρό πογκρόμ, σαν πρόθυμοι εκτελεστές.

2. Λογική Ιδιότητα

Ως άνθρωποι, δρούμε με αποφασιστικότητα, προσανατολισμένοι στους στόχους μας. Αν και οι στόχοι μας ποικίλλουν από περιβάλλον σε περιβάλλον, σε γενικές γραμμές, προτιμάμε περισσότερο πλούτο, δύναμη, κύρος και σεβασμό από λιγότερο πλούτο, δύναμη, κύρος και σεβασμό. Εάν πιστεύουμε ότι μια συγκεκριμένη πορεία δράσης θα επιφέρει θετικότερα αποτελέσματα, τότε αυτήν θα επιλέξουμε. Κατά αυτό τον τρόπο, η επιλογή μας μπορεί να θεωρηθεί ορθολογική, δεδομένου ότι έχουμε επιλέξει να συμπεριφερθούμε με τρόπο που πιστεύουμε ότι θα επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Σημειωτέον ότι η ορθολογικότητα της επιλογής μας καθορίζεται μόνο από την υποκειμενική μας εκτίμηση ότι τα αναμενόμενα οφέλη θα υπερβούν το αναμενόμενο κόστος. Με άλλα λόγια, η ορθολογικότητα της επιλογής μας δεν καθορίζεται από άλλους ή από το πραγματικό της, αντικειμενικό αποτέλεσμα. Το να λέμε ότι δρούμε πέρα από το *ορθολογικό μας συμφέρον*, ειδικότερα σε περιπτώσεις που μπορούν να εξασφαλίσουν την ευημερία μας σε υλικό και ψυχολογικό επίπεδο, δεν σημαίνει ότι τέτοιες συμπεριφορές πάντοτε καταλήγουν να προωθούν το προσωπικό μας συμφέρον.

Είναι σημαντικό να εξετάσουμε τους τρόπους με τους οποίους η ταύτιση με το σύνολο εξυπηρετήσε και διαμόρφωσε το συμφέρον των δραστών. Οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι ορισμένες κτηνωδίες γίνονται επειδή οι δράστες αναμένουν θετικά αποτελέσματα προς το συμφέρον τους, όπως τον σφετερισμό υλικών αγαθών ή τη βελτίωση της καριέρας τους. Τα ακραία δεινά συμβαίνουν όταν οι άνθρωποι δεν εξετάζουν τον αντίκτυπο που έχουν οι επιλογές τους με βάση το ορθολογικό συμφέρον. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν δύο επίπεδα ορθολογικού συμφέροντος, που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη: 1. το επαγγελματικό και 2. το προσωπικό. Αυτά τα επίπεδα ορθολογικού συμφέροντος μπορούν να μας βοηθήσουν να εξηγήσουμε την αρχική προθυμία των δραστών να διαπράξουν κακουργηματικές πράξεις, καθώς επίσης και το τεράστιο έννομο συμφέρον που εξυπηρετεί η διαρκής συμμετοχή τους.

Πρωτότυπο:

Group Identification

As we saw in our discussion of collectivistic values and the in-group bias in chapter 6, group identification - an emotional attachment to a group - is a potent influence on an individual's thoughts, emotions, and behaviors. Group identification, whether centered on race, ethnicity, tribe, kin, religion, or nationality, can become a central and defining characteristic of one's personal identity and may even overshadow the self. These group identities can even become such an important source of self-definition and esteem that other groups are perceived as threats - thus sowing the seeds for intergroup conflict by evoking suspicion of, hostility toward, and competition with an out-group. At the extreme, group identification may be mobilized into collective violence or a genocidal imperative as it is used to forge in-group solidarity and undermine the normal inhibitions against killing out-group strangers. In short, we can identify with one group, and against others, to such a degree that group identification comes to dominate our individual thoughts, emotions, and behaviors, often against the interests and welfare of other groups. Why? In a context of cruelty, there are two specific mechanisms that extend and amplify the power of group identification: (1) repression of conscience and (2) rational self-interest.

1. Repression of Conscience

Group identification carries with it a repression of conscience where "outside" values are excluded and locally generated values dominate. Raul Hilberg argues that the repression used by Holocaust perpetrators, for instance, proceeded through five stages. The first stage was to shut off the supply of information from all those who did not have to know it. Whoever did not participate in the cruelty was not supposed to know. The second stage was to make sure that whoever knew would participate. This ensured that no one was free to talk and accuse because he was not himself involved. The third stage in the process of repression was the prohibition of criticism - particularly criticism aimed directly at the destruction process itself. In its fourth stage, repression removed the destruction process as a subject of social conversation. In Hilberg's words, "There are some things that can be done only so long as they are not discussed, for once they are discussed they can no longer be done."²⁴ Finally, the fifth stage of the repression process was to omit mention of "killings" or "killing installations" even in the secret correspondence in which such operations had to be reported. This was accomplished through the use of euphemisms and a camouflage vocabulary (see chapter 7).

Though continuous, the process of repression is never absolute. Extraordinary evil can never be hidden completely - either from the world or from oneself. Regardless, the attempt at repression that is encouraged by group identification does serve a self-protective function. This is illustrated in the testimony of Theodore Nyilinkwaya, a survivor of the Rwandan genocide: "Everyone was called to hunt the enemy. But let's say someone is reluctant. Say that guy comes with a stick. They tell him, 'No, get a masu [a club studded with nails]. So, OK, he does, and he runs along with the rest, but he doesn't kill. They say, 'Hey, he might denounce us later. He must kill. Everyone must help to kill at least

one person. So this person who is not a killer is made to do it. And the next day it's become a game for him. You don't need to keep pushing him."

As this testimony reveals, the repression of conscience had a progressively desensitizing effect on the perpetrators. It is clear that perpetrators can become accustomed to their shocking atrocities and cease to react strongly to them. As our psychological system grows used to events that initially produced a strong reaction, extraordinary evil becomes habitual and routinized. The fiftieth time we kill is certainly easier than the first time. Christopher Browning writes of this in his analysis of Reserve Police Battalion 101: "Once the killing began, however, the men became increasingly brutalized. As in combat, the horrors of the initial encounter eventually became routine, and the killing became progressively easier. In this sense, brutalization was not the cause but the effect of these men's behavior."²⁶ This meshes with the views of a number of scholars who maintain that many perpetrators often experienced severe initial distress in carrying out their atrocities, only to become increasingly desensitized to those atrocities over time. Joan Riddle and Teeda Butt Mam, in writing of Khmer Rouge perpetrators, confirm that eventually "soldiers were able to kill without being intoxicated...Some even learned to relish it and bragged about it afterward."²⁷ It is worth recalling the extreme distress that Milgram's subjects evidenced in the obedience to authority experiments (see chapter 4) and theorizing that these reactions would likewise have eventually faded into an ordinary routine over the course of sustained involvement.

All available evidence certainly points to the fact that, though these atrocities were initially shocking, extraordinarily evil actions quickly become routinized and habitual for all but the most sensitive of perpetrators. One of the Nazi doctors interviewed by Lifton, for instance, said: "In the beginning it was almost impossible. Afterward it became almost routine. That's the only way to put it [*italics in original*]."²⁸ Similarly, Johann Paul Kremer was an SS physician who was assigned to Auschwitz for about three months and kept a detailed diary covering his service there. His first two diary entries speak of "the most horrible of horrors," a mass execution by gassing, in which he was forced to participate. "By comparison," he wrote, "Dante's *Inferno* seems almost a comedy." Astoundingly, throughout the remainder of his diary, Kremer never again comments on his sense of horror or revulsion about his continuing involvement in such atrocities - even while he goes on at length about the most mundane details of camp life. Kremer's desensitization to evil was nearly immediate and certainly pervasive.

For those to whom desensitization did not come as quickly and as easily, alcohol played a ready substitute. Scores of records of Nazi perpetrators reveal that they often committed their killings drunk or got drunk immediately after it. Some of the physicians interviewed by Lifton cited heavy alcohol use as an occupational hazard of their work - as if it were unthinkable that one might remain sober in committing mass murder. In his autobiography, Rudolf Hess reported what he had heard from Eichmann's descriptions: "Many members of the Einsatzkommandos, unable to endure wading through blood any longer, had committed suicide. Some had even gone mad. Most of the members of these Kommandos had to rely on alcohol when carrying out their horrible work."³⁰ Alcohol facilitates desensitization by deflecting thinking away from the self so that one does not have to dwell on issues of personal identity and individual responsibility.

Most problematic is the fact that desensitization to violence gradually extinguishes inhibitions among many perpetrators, blunting their sensitivity to the suffering of their victims. In this way, desensitization offers an explanation for the cruelty, sadism, and zest that pepper many accounts of perpetrator behavior. Brutality comes to be considered an accomplishment, a mark of distinction, in a process of brutalization that has left its participants habituated and desensitized to the extraordinary evil that they commit. Once habituated, the prevailing mind-set becomes how to do it better, not whether to do it at all. Desensitization makes it possible for perpetrators to act, on their own initiative, with greater brutality than their orders call for.

It is through desensitization that ordinary people commit extraordinary evil in excess. In Auschwitz, for instance, the supervisor of the large crematoria would place four persons in a row, one behind another, at the edge of a burning pit and then shoot all four with a single bullet. Whoever tried to escape this form of death was thrown alive into the fire. This same man also hung a prisoner by his arms and shot repeatedly at the man's arms until they ripped apart. After that, he repeated the same procedure, hanging the man by his legs. In the Warsaw ghetto, the company captain openly encouraged shooting at the ghetto wall. A mark was made on the bar door for each Jew shot, and "victory celebrations" were reportedly held on days whenever a high score was reached.

American cavalymen in nineteenth-century genocidal campaigns against Native Americans showed similarly brutal effects of desensitization. One report from the massacre at Sand Creek included the following:

The squaws offered no resistance. Every one I saw dead was scalped. I saw one squaw cut open with an unborn child . . . lying by her side. . . . I saw the body of White Antelope [the oldest of the chiefs] with the privates cut off, and I heard a soldier say he was going to make a tobacco pouch out of them. I saw one squaw whose privates had been cut out. . . . I saw a little girl about five years of age who had been hid in the sand; two soldiers discovered her, drew their pistols and shot her, and they pulled her out of the sand by the arm. I saw quite a number of infants in arms killed with their mothers.

Extreme desensitization even leads to perpetrators' perverse enjoyment of, and sadistic pleasure in, their excesses of extraordinary evil. As Roy Baumeister, a social psychologist at Florida State University, reminds us, sadism is almost always a secondary factor in perpetrator behavior. He estimates that, initially, sadists are typically a fairly small number, perhaps 5 or 6 percent, or any perpetrator group. As he writes, perpetrators commit acts of violence and atrocity "initially for other reasons, but some learn to enjoy the activities and so may continue or escalate them in an almost addiction-like quest for pleasure." In other words, most sadists are made, not born.

While most perpetrators do not turn into sadists, there are several examples of atrocities undertaken with apparent sadistic enjoyment by some perpetrators. In December 1937, the Japanese army swept into the ancient city of Nanking, then the capital of China, and systematically raped, tortured, and murdered more than 300,000 Chinese civilians. In *The Rape of Nanking*, Iris Chang claims that according to eyewitness reports, some of the Japanese perpetrators showed clear evidence of enjoying the grisly excesses of their work-killing contests, torture, and rape. Honda Katsuichi, a Japanese investigative journalist, has supported Chang's claim in a more recent publication.

Paul van Vuuren, a security policeman during the 1980s under South Africa's apartheid regime, chillingly admits of his extraordinarily evil excesses: "It was exciting days, those years. At times I could not wait to do it. They say to kill is like sleeping with a woman. It's true." Staub relates a telling testimony of a U.S. veteran recalling his initiation as a skyborne killer in Vietnam, flouting the Geneva conventions of war: "Flying over a group of civilians in a helicopter, he was ordered to fire at them, an order he did not obey. The helicopter circled over the area and again he was ordered to fire, which again he did not do. The officer in charge then threatened him with court-martial, which led him to fire the next time around. He vomited, felt profoundly distressed. The veteran reported that in a fairly short time firing at civilians became like an experience at a target-shooting gallery, and he began to enjoy it." 36

While such accounts do not prove that the act of killing itself is pleasurable, they do certainly reveal the shockingly callous attitude toward killing that can be fostered by a repression of conscience, particularly in long-term situations that allow for a progressively desensitizing effect on the perpetrators. Such a repression of conscience is facilitated in social contexts that promote *diffusion of responsibility* and *deindividuation*.

DIFFUSION OF RESPONSIBILITY. On March 15, 1921, Soghomon Tehlirian, a young Armenian refugee who had seen his family murdered and his town destroyed, assassinated Talaat, one of the architects of the Armenian genocide. Tehlirian was put on trial, only to be acquitted when the jury heard the anguished testimony of several eyewitnesses. One of the eyewitnesses testified: "I asked the captain [of the local police] if he had any regrets. I asked him whether or not he felt responsible to answer to God, to mankind, and to what we call civilization. The captain replied that he felt no responsibility whatsoever. He was only obeying orders given to him from Constantinople. He indicated that he was only a captain and had been ordered to kill everyone because a 'Holy War' had been declared. When the massacre was over with, he told me he said a prayer and absolved his soul."

The captain's ability to sidestep his personal responsibility for his role in the atrocities is an example of *diffusion of responsibility*. When people act alone, it is obvious who made the decisions and who is to blame. In large and complex groups, however, responsibility can sometimes be divided up into such small parts and pieces that no one seems to be to blame even if there are extraordinarily evil results. Even when one person acts, they may regard their own actions as being done for the group, so that other members of the group share the responsibility.

The concept of diffusion of responsibility was first introduced in social psychology as an explanation for lack of bystander intervention in emergencies. The seminal work in this area by social psychologists John Darley and Bibb Latane was stirred by the murder of Kitty Genovese in Queens, New York, on March 13, 1964. For nearly forty-five minutes, Genovese was beaten, stabbed, and raped by an assailant. Two times the sound of bystanders' voices and the sudden glow of their bedroom lights interrupted the assailant and frightened him of. Each time, however, he returned to continue his assault. Al told, no fewer than thirty-eight respectable, law-abiding citizens saw or heard what was going on, but no one came to Genovese's aid or even called the police. Only one witness called the police after the woman was dead.

Why such cold-hearted apathy? Darley and Latane proposed that the mere fact that there were so many observers made each of them feel that someone else would probably act - in other words, their individual responsibility was diffused among other members of the observing group. In a host of controlled laboratory studies, Darley and Latane found that lone bystanders would often come forward to help a victim, whereas bystanders who believed they were part of a large group would not. When more than one person can help in an emergency situation, we often assume that someone else will or should help - so we back off and avoid getting involved. In this case, there is danger, not safety, in numbers.

The concept of diffusion of responsibility also can be applied to the repression of conscience. In an organization committed to the sanctioning of inhumanity, no one person feels the pressure to say that such actions are wrong. There is a routinization of bureaucratic subroutines in which responsibility for evil is divided among members of the group. The larger the group, the less responsible any individual person feels. This makes it possible for many perpetrators to claim a specious personal exception - "I, personally, did not kill anybody" - for their involvement in genocide and mass killing.

In addition to group size, however, diffusion of responsibility also is accomplished by the segmentation and fragmentation of the killing tasks. Such division of labor, in addition to making the killing process more efficient and effective, allows perpetrators to reduce their identification with the consequences of their actions. Once activities are routinized into detached subfunctions, perpetrators shift their attention from the morality of what they are doing to the operational details and efficiency of their specific job. They are then able to see themselves totally as performers of a role - as participants in, not originators of, evil. In short, it is easier for perpetrators to avoid the implications of their atrocities since they are focusing on the *details* of their job rather than on its *meaning*.

In most cases of genocide and mass killing, for example, care is taken to separate as widely as possible the architects of genocide from the people who actually carry out the murders. The existence of a massive bureaucratic organization, with thousands of people doing thousands of jobs, diminishes the responsibility of any one person. As Baumeister describes the Nazi killing system:

The death of one person was the result of dozens of individual actions by different people, no one of whom felt anything more than a slight responsibility for the lethal outcome. Each person could say something like "I just drove the train, I didn't kill anybody." Even the one who did administer the poison gas knew it was hardly his fault. The people had been selected, brought there, stripped naked, and lined up in the bogus showers for death, without any doing of his. His own role was that of a technician, and his responsibility was a mere formality.

Similarly, Darley writes:

When death, like cars or chairs, is produced on assembly lines, each individual eventually concentrates on the microrequirements of his or her part in the process; the eventual outcome is rarely thought of. A group of police in a city round up the Jews and take them to a stadium. Later an army contingent takes them to the box-cars. A railroad worker throws the switches that bring the train to one or another subdestination on the way to the concentration camp. The fact of the eventual deaths is so remote that no participant finds it salient. Each person doing a subtask does so in a routinized way; it is only the final assembly of those subtasks that is horrible, and no individual "sees" that final solution.

Lifton also points to the bureaucratic diffusion of responsibility in his analysis of Nazi doctors:

The structure served to diffuse individual responsibility. In the entire sequence—from the reporting of cases by midwives or doctors, to the supervision of such reporting by institutional heads, to expert opinions rendered by central consultants, to coordination of the marked forms by Health Ministry officials, to the appearance of the child at the Reich Committee institution for killing—there was at no point a sense of personal responsibility for, or even involvement in, the murder of another human being. Each participant could feel like no more than a small cog in a vast, officially sanctioned, medical machine.

The bureaucratic division of labor also creates an ethos in which refusing to kill would only alienate—in a condemnatory fashion—one's friends and colleagues and, in the end, not deter in the least bit the killing operations. The bureaucracy and the killing continue unabated; the organization becomes impermeable to the wishes of the individuals within it. The diffusion of responsibility inherent in bureaucratic organizations built on a division of labor increases the confidence that the evil actions are good because surely an entire group could not be making a major moral blunder. In short, there is a depersonalized regression from individual morality to an organizational morass of nonresponsibility. (We also should note, however, that while routinization characterizes many cases of genocide and mass killing, it is not relevant to all. There was not, for instance, much routinization or segmentation of tasks in the ethnic cleansing perpetrated by the Bosnian Serbs or in the massacre of the Tutsis by the Hutu majority in Rwanda.)

Finally, a bureaucratic division of labor also leads to the displacement of responsibility. People will behave in ways they typically renounce if a legitimate authority accepts responsibility for the effects of their behavior. Under displaced responsibility, they view their actions as stemming from the dictates of authority. They do not feel personally responsible as the actual agent of their actions and, as a result, are spared overwhelming, self-condemning guilt.

That said, we should note that if perpetrators displaced all responsibility for their evil behavior, they would perform their duties only when told to do so. The fact that many perpetrators work dutifully to be good at their evil—doing suggests that not all perpetrators displace all of the responsibility for their extraordinarily evil behavior. Many of them retain enough responsibility to be "good" functionaries who are not simply mindless extensions of others higher on the organizational hierarchy. In this way, retaining guilt—rather than displacing it—is an endorsement of their essential goodness. It is precisely this emotion that makes them feel more "human" and enables them to return to ordinary society afterward. Guiltless killers are immoral. Paradoxically, perpetrators may maintain their ability to commit extraordinary evil by retaining some portion of moral responsibility—and corresponding guilt—for their atrocities.

DEINDIVIDUATION. The segmented activities of bureaucratic organizations provide a cloak of deindividuation that facilitates the repression of conscience. *Deindividuation* is a social psychological concept introduced half a century ago. It refers to a state of relative anonymity in which a person cannot be identified as a particular individual but only as a group member. The concept usually includes a decreased focus on personal identity, loss of contact with general social norms, and the submergence of the individual in situation-specific group norms. These are conditions that confer anonymity and increase the likelihood of extraordinary evil as people partially lose awareness of themselves as individuals and cease to evaluate their own actions thoughtfully. Such evil behavior is only antinormative in respect to general social norms; it may be fully normative in respect to situation-specific group norms.

In the field of social psychology, experiments have generally found that people show an increased tendency toward aggressive behavior in deindividuated conditions (though a few studies suggest that deindividuated acts can also be prosocial). A classic study conducted in the late 1960s by Zimbardo deindividuated college women by shrouding them in oversized lab coats and hoods and placing them in groups of four in a dark room. In contrast, other women were "individuated" by wearing large, prominent name tags with normal clothes and taking part in the experiment in a bright room. Zimbardo found that the deindividuated women delivered longer shocks than the individuated women when given an opportunity to aggress against a victim. Moreover, although individuated women administered fewer

shocks to an undeserving victim than to a deserving victim, deindividuated women did not discriminate between the two types of victims

A real-world analogue to Zimbardo's deindividuation research came from the 1973 work of Robert I. Watson Jr., a Harvard anthropologist. Watson hypothesized that groups that changed their appearance before going to war (for example, painting their faces or bodies, wearing masks, cutting hair) would be more aggressive against their victims—more likely to kill, torture, or mutilate them—than would groups that did not change their appearance. The results of his extensive research clearly reveal that there is a significant relationship between the process of deindividuation and aggression in warfare. Of those cultures that were reported to go through some deindividuating process before entering into battle, 80 percent were coded as extremely aggressive in warfare. Of the thirteen cultures that killed, tortured and mutilated their victims, 92 percent had previously changed their appearance.

In a similar vein, social psychologist Brian Mullen content-analyzed newspaper accounts of sixty lynchings committed in the United States between 1899 and 1946 and found that the more people there were in the mob, the greater the savagery and viciousness with which they killed their victims."

Why are deindividuation and aggression so closely connected? The most common explanation is that a deindividuated individual is less aware of personal standards and less concerned with self-evaluation or evaluations by others than is an individual in a non-deindividuated state. In other words, the threshold for evil acts is lowered because sanctions—either imposed from within or without—cannot be easily implemented in such conditions. This loss of self-awareness may lead to a breakdown of such internalized controls as shame, guilt, or fear and result in increased levels of aggression—particularly in organizations devoted to the commission of extraordinary evil.

Deindividuation is especially relevant to episodes of genocide and mass killing where the perpetrators are members of a military or paramilitary organization, all dressed in similar uniforms and seldom personally identified. We should note, however, that organizational affiliations—though important—are not absolutely necessary for deindividuation to be an operative factor in genocide and mass killing. Being submerged in a crowd, disguised or masked, or covered by darkness can confer deindividuation even on those who are not state functionaries acting under orders. Some have even suggested that deindividuation has a time perspective—that is, that perpetrators can become lost, or deindividuated, in an "expanded present time" in which the past is distant and the future is insignificant. When our time perspective shrinks to only the here and now, gone are concerns for culpability, morality, and accountability. In such a state of temporal deindividuation, the perceived odds of having to pay a future price for one's present actions are so small that mass murder becomes a "safe bet."

At times, deindividuation may not even be significantly operative in explaining the perpetration of genocide and mass killing. In Bosnia and Rwanda, for instance, many of the atrocities were inflicted on neighbors by other neighbors, and even by one's own close relatives. In a recent provocative book, Jan Gross, professor of politics and European studies at New York University, chronicled the destruction of the Jewish community in Jedwabne, Poland. On July 10, 1941, 1,600 Jewish men, women, and children—albeit seven of the town's Jews—were murdered. The prevailing historical belief had been that the massacre was carried out, or at least compelled, by the newly occupying German army. However, Gross meticulously pieces together eyewitness accounts and other evidence to show that Jedwabne's Jews were beaten, drowned, gutted, and burned alive not by faceless, deindividuated Nazis but by neighbors whose features and names they knew well and with whom they had previously enjoyed neighborly and cordial relations. As Gross concludes: "In Jedwabne ordinary Poles slaughtered the Jews. . . . And what the Jews saw, to their horror and, I dare say, incomprehension, were familiar faces. Not anonymous men in uniform, cogs in a war machine, agents carrying out orders, but their own neighbors, who chose to kill and were engaged in a bloody pogrom—willing executioners."

2. Rational Self-Interest

We are purposeful, goal-oriented actors. Though our goals vary from context to context, generally we prefer more wealth, power, prestige, and esteem to less wealth, power, prestige, and esteem. If we believe one particular course of action will produce more positive outcomes, we will choose that course. In this way, our choice may be considered

rational in that we have chosen to behave in a way that we believe will produce desired outcomes. Note that the rationality of our choice is determined solely by our subjective calculation that the expected benefits will exceed the expected costs. In other words, the rationality of our choice is not defined by others or by its actual, objective outcome. To say that we act out of rational self-interest-particularly in cases that can promote our material or psychological well-being- is not to say that those behaviors always end up promoting our self-interest.

It is important for us to examine the ways in which group identification fulfilled, and shaped, perpetrators' self-interests. We must recognize that some atrocities are performed because of the positive outcomes- be it material expropriation or career advancement or power- they promise for the perpetrators' self-interest. Extraordinary evil certainly may be brought into being when people do not examine the ramifications of choices made on the basis of rational self-interest. Specifically, there are two levels of rational self-interest that must be considered: (1) professional and (2) personal. These levels of rational self-interest can help explain both the initial willingness of perpetrators to commit evil as well as the enormous vested interest that promotes their sustained involvement.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ:

Α. Ανάλυση κειμένου-πηγής και μεταφράσματος:

Ο στόχος της μετάφρασης θα πρέπει πάντοτε να είναι η μεταφορά του κειμένου-πηγής από μία γλώσσα προς μία άλλη, προκειμένου να γίνεται κατανοητό από ένα συγκεκριμένο αναγνωστικό κοινό. Στην προκειμένη περίπτωση, εφόσον δεν υπήρξε κάποια μεταφραστική εντολή που να αφορά στο αναγνωστικό κοινό και να περιορίζει τη διαδικασία της μετάφρασης, το μετάφρασμα θα κινηθεί στα ίδια πλαίσια με το πρωτότυπο, άρα δεν είναι απαραίτητες πολύ μεγάλες μετατροπές ως προς το ύφος, το λεξιλόγιο, τη γλώσσα και τη σύνταξη.

Για την εκπόνηση της μεταφραστικής διαδικασίας, το πρώτο βήμα είναι η απόλυτη κατανόηση του ΚΠ και η διεξοδική ανάλυσή του, λαμβάνοντας υπόψην όλες τις παραμέτρους που είναι σχετικές με το κείμενο και τον πολιτισμό-αφετηρίας. Το κείμενο-πηγή εκδόθηκε το 2007 στην αγγλική γλώσσα και συνιστά μία εκτενή έρευνα του Τζέιμς Γουόλερ, ενός κοινωνικού ψυχολόγου, ο οποίος μελετά περιπτώσεις και επεισόδια γενοκτονίας και μαζικών δολοφονιών και παραθέτοντας μαρτυρίες προσώπων που συμμετείχαν σε αυτές, αναλύει τους ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες που οδηγούν τους ανθρώπους σε αυτές τις φρικτές πράξεις. Ο συγγραφέας, καταρρίπτει τις συμβατικές εξηγήσεις αυτών των φαινομένων (ψυχολογία της ομάδας, ψυχοπαθολογία, μοναδικές κουλτούρες) και εξετάζοντας εις βάθος τέτοιου είδους συμπεριφορές, προσφέρει μια πιο εξελιγμένη και εμπεριστατωμένη ψυχολογική άποψη.

Το είδος του κειμένου είναι τεχνικό, ερευνητικό στον τομέα της κοινωνικής ψυχολογίας. Ο σκοπός του είναι να παρουσιάσει μία ενδελεχή έρευνα από την σκοπιά της ψυχολογίας, αφού εξετάζει κοινωνικά φαινόμενα και συμπεριφορές. Χρησιμοποιείται, επομένως, συγκεκριμένη ορολογία κοινωνικής ψυχολογίας. Το αναγνωστικό κοινό του πρωτοτύπου κειμένου, όσο και του μεταφράσματος είναι ειδικό αφού πρόκειται για εξειδικευμένη ανάλυση, αλλά λόγω της τυπικής και απλής γλώσσας, μπορεί να απευθύνεται και σε ένα ευρύτερο αναγνωστικό κοινό, που θα διαθέτει βασικές γνώσεις επί του θέματος που εξετάζει το βιβλίο. Παρόλα αυτά, το πρωτότυπο κείμενο, όπως και το μετάφρασμα, απαιτούν ένα κοινό με υψηλό πνευματικό και μορφωτικό επίπεδο, με απαραίτητη προϋπόθεση ο αναγνώστης να είναι ενήμερος για τα γεγονότα που αναφέρονται στο κείμενο. Ένας μέσος αναγνώστης θα χρειαστεί να ενημερωθεί για τα γεγονότα και για την έρευνα του συγγραφέα, προτού προχωρήσει στην ανάγνωση του βιβλίου.

Το κείμενο είναι πληροφοριακό με διδακτικό χαρακτήρα, καθώς ο στόχος του είναι η μετάδοση της πληροφορίας και η ενημέρωση επάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα, αναπαριστώντας γεγονότα και δεδομένα με αξιόπιστο και περιεκτικό τρόπο. Σύμφωνα με τις τρεις λειτουργίες της γλώσσας του Karl Bühler και της Kahtarina Reiss, το ΚΠ έχει αναφορική λειτουργία με λογική διάσταση της γλώσσας και με κυριολεκτική χρήση της, και το θέμα του είναι και το κύριο στοιχείο στο οποίο εστιάζει η επικοινωνία. Επομένως, στην μετάφραση προς τη ΓΣ, πρέπει ο μεταφραστής να μεταφέρει ολόκληρο το αναφορικό περιεχόμενο, αφού η αναφορική λειτουργία του κειμένου εξαρτάται από την πλήρη κατανόηση του περιεχομένου από τους δέκτες. Το ΚΠ δεν έχει κλητική λειτουργία, ούτε υπάρχει φατική διάσταση της γλώσσας, καθώς δεν προτρέπει τους δέκτες να ενεργήσουν κατά έναν συγκεκριμένο τρόπο (Nord 1997).

Ωστόσο, με έμμεσο τρόπο, το κείμενο επιτελεί μία κλητική λειτουργία: την ευαισθητοποίηση των αναγνωστών για τον τρόπο με τον οποίο οδηγούμαστε σε εγκλήματα και κτηνωδίες και γινόμαστε συνένοχοι μέσω της παθητικότητας μας, εφόσον, προηγουμένως έχουν εξεταστεί ενδελεχώς οι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι οδηγούνται σε τέτοιες συμπεριφορές. Επομένως, το ΚΠ δεν επιτελεί μόνο πληροφοριακή λειτουργία.

Σύμφωνα με το λειτουργικό μοντέλο της Christiane Nord (*Text Analysis in Translation, 1989/1991*), υπάρχουν δύο μεταφραστικές προσεγγίσεις: η *τεκμηριωτική* και η *εργαλειακή*. Η πρώτη λειτουργεί ως τεκμήριο της επικοινωνίας με βάση την κουλτούρα-στόχο. Η δεύτερη λειτουργεί ως ανεξάρτητο εργαλείο μετάδοσης του μηνύματος με μια νέα επικοινωνιακή δράση με σκοπό να εκπληρώσει τον επικοινωνιακό της σκοπό, και χωρίς ο δέκτης να συνειδητοποιεί ότι αυτό που διαβάζει είναι μετάφρασμα και ότι έχει διαφορετική μορφή από την αρχική του, σε μια άλλη επικοινωνιακή κατάσταση.

Κατά τη μετάφραση του παρόντος κείμενου, θα ακολουθήσω το μοντέλο της εργαλειακής μετάφρασης, καθώς το κείμενο είναι πληροφοριακό, με στόχο να μεταδώσει ένα μήνυμα στους δέκτες. Επομένως, ο μεταφραστής οφείλει να διατηρήσει τις ίδιες λειτουργίες που υπάρχουν στο πρωτότυπο κείμενο, να φροντίσει να υπάρξει αντιστοιχία σε γλωσσικά και πολιτιστικά πλαίσια, να υπάρχει συνεκτικότητα και πιστότητα στις πληροφορίες που μετίδονται στους δέκτες, και πρωτίστως ο επικοινωνιακός σκοπός του μεταφραστή θα πρέπει να είναι το κείμενο-στόχος να διαβάζεται ως κείμενο-πηγή από τους Έλληνες αναγνώστες, χωρίς να αντιλαμβάνονται ότι πρόκειται για μετάφρασμα, να στέκεται δηλαδή ως ανεξάρτητο κείμενο μεταβίβασης του μηνύματος στην κουλτούρα -στόχο.

Το ύφος του κειμένου είναι επιστημονικό, ωστόσο διατηρεί μεγάλη απλότητα στις εκφράσεις και τον λόγο. Πέρα από τις ορολογίες ψυχολογίας, η γλώσσα είναι κατανοητή και λιτή, χωρίς στομφώδεις εκφράσεις. Ο συγγραφέας παραμένει αποστασιοποιημένος κατά την παράθεση των γεγονότων και των δεδομένων, όλο το βάρος «πέφτει» στην πληροφορία του μηνύματος και έτσι υπάρχει αντικειμενικότητα. Βέβαια, η στάση του φαίνεται από κάποιες εκφράσεις όπως στην ερώτηση «Γιατί τόσο σκληρή απάθεια;», που φέρει αμεσότητα στο κείμενο και εμμέσως σχολιάζει την απάθεια των δραστών που περιγράφει, δίνοντας έτσι την προσωπική του στάση. Το ΚΠ είναι πληροφοριακό αλλά δεν έχει πολύ τεχνική ορολογία, και αν και δεν ανήκει σε λογοτεχνικό είδος, έχει κάποια στοιχεία λογοτεχνίας (περιγραφές, αφήγηση). Γενικότερα όμως, κυριαρχεί ο περιγραφικός λόγος, η αντικειμενική παράθεση δεδομένων, θεωριών και μαρτυριών, αλλά και η αναφορά σε αυθεντίες για την υποστήριξη των θέσεων του. Παράλληλα, η χρήση μακροπερίοδου λόγου με σημεία στίξης συνδράμει στην ύπαρξη σύνθετου λόγου, καθώς πρόκειται για επιστημονικό λόγο με διδακτικό και πληροφοριακό περιεχόμενο.

Έχοντας διαβάσει ολόκληρο το βιβλίο, έχω επιλέξει τα τελευταία κεφάλαια, διότι θεωρώ πως έχουν την περισσότερη ορολογία και είναι και αυτά με την περισσότερη θεωρία και συμπεράσματα όλης της μελέτης, αφού στα προηγούμενα κεφάλαια έχει προηγηθεί η παράθεση και ανάλυση των δεδομένων.

B. Γραμματική & Συντακτικό

Προκειμένου να επιτευχθεί η σωστή διαγλωσσική επικοινωνία και η παραγωγή του μεταφράσματος, πρέπει να μείνουμε πιστοί στους κανόνες γραμματικής και συντακτικού της κουλτούρας-στόχο, στην προκειμένη περίπτωση της Νέας Ελληνικής. Τα περισσότερα ρήματα είναι σε χρόνο αόριστο, αφού παραθέτονται αυτούσια τα λόγια μαρτύρων ή αυθεντιών για παρελθοντικά γεγονότα. Συχνά, η αφήγηση από τριτοπρόσωπο γίνεται πρωτοπρόσωπη, σε α' πληθυντικό για αμεσότητα, αλλά έτσι ο συγγραφέας δημιουργεί ένα κλίμα συλλογικότητας, προκειμένου να ευαισθητοποιήσει το αναγνωστικό του κοινό, εφόσον θέτει μείζονα κοινωνικά ζητήματα. Όσον αφορά στο συντακτικό, στο ΚΠ συχνά δεν λείπει ο μακροπερίοδος λόγος, κάτι που συνιστά χαρακτηριστικό της αγγλικής γλώσσας εν γένει. Συνήθως, με σημεία στίξης (παύλες ή παρενθέσεις με επεξηγήσεις). Η διαχείριση αυτών έγινε με βάση τους συντακτικούς κανόνες της ελληνικής, όπου ο μακροπερίοδος λόγος δεν συναντάται (τουλάχιστον όχι με την ίδια συχνότητα) και η χρήση παύλας για επεξήγηση αποφεύγεται (με εξαίρεση λογοτεχνικά κείμενα).

Γ. Λεξιλόγιο & Μεταφραστικές Επιλογές

Παρακάτω, ακολουθεί ανάλυση της μεταφραστικής διαδικασίας αναφορικά με το ειδικό λεξιλόγιο και την απόδοσή του, και η αιτιολόγηση των επιλογών στη γλώσσα-στόχο.

Όσον αφορά στην φράση « *how ordinary people commit extraordinary evil* », την οποία συναντούμε αρκετά συχνά, ο συγγραφέας έχει επιλέξει τα δύο ομόριζα επίθετα προκειμένου να καταδείξει την έντονη αντίθεση του πως καθημερινοί, συνηθισμένοι άνθρωποι διαπράττουν ασυνήθιστα κακές πράξεις. Επομένως, το σωστότερο θα ήταν να αναζητήσουμε και στην ελληνική επίθετα που δηλώνουν την ίδια αντιστοιχία. Τα μόνα επίθετα που ταιριάζουν είναι το « *συνήθισμένοι* » και το « *ασυνήθιστο* ».

Τώρα, όσον αφορά στη φράση *extraordinary evil*, στις περιπτώσεις όπου αναφέρεται μόνο του, υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία στην απόδοσή του, γιατί δεν είμαστε αναγκασμένοι να διατηρήσουμε την αντίθεση *ordinary - extraordinary*. Επομένως, υπάρχει μία σειρά από εκφράσεις για αν αποδοθεί το *extraordinary evil*, όπως *ασυνήθιστα κακές πράξεις*, *εξαιρετικά κακές πράξεις*, *εξαιρετικά κακόβουλες πράξεις*, *αναπάντεχα κακόβουλες πράξεις*, *εξαιρετικά κακουργηματικές πράξεις*, *εξαιρετικά αποτροπαιές πράξεις* κοκ.

Βέβαια, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι μέσα το κείμενο-πηγή συναντάται συχνά 'ως:...*people commit extraordinary evil*, και άρα πρέπει να δούμε με τι συντάσσεται καλύτερα το ρήμα *διαπράττω* στην ελληνική. Η περίπτωση του «*διαπράττουν ασυνήθιστα κακές πράξεις*» ακούγεται μη επαρκής και το ύφος της, κατά τη γνώμη μου, δεν αντιστοιχεί με το ύφος του Κειμένου-πηγή, τουλάχιστον στην περίπτωση όπου αναφέρεται κατ' επανάληψη. Η φράση «*κακές πράξεις*» υφολογικά δεν έχει μεγάλη σαφήνεια, και είναι αρκετά γενική (λέγεται σε ένα παιδί για να αποφύγει να κάνει κακές πράξεις, αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στην περίπτωση διάπραξης σοβαρού εγκλήματος).

Επίσης, πολλές φορές στην αγγλική συναντάται ως ...*evil doing*..., το οποίο εαν το μεταφράσουμε κατά λέξη είναι – να κάνει κανείς κακό, που και πάλι δεν επαρκεί νοηματικά και υφολογικά, αλλά είναι και πάλι μια πολύ γενική έκφραση. Το ρήμα *διαπράττω* στην ελληνική συντάσσεται συνήθως με ουσιαστικά όπως *έγκλημα* και *κακούργημα*, και σπανιότερα έως καθόλου λέμε *διαπράττω κακό*. Βέβαια, δεν λέει το κείμενο *commit crime*, αρα δεν μπορούμε να πούμε *διαπράττουν έγκλημα ή εγκληματικές πράξεις* καθώς το έγκλημα αναφέρεται σε κάτι πολύ συγκεκριμένο. Το *κακουργηματικές ή κακόβουλες πράξεις*, παρόλα αυτά, φαίνεται να ταιριάζει περισσότερο, διότι υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ *evil –κακο(υργηματικές πράξεις)* και *κακό(βουλες πράξεις)*. Το *evil*, σε κάποιες περιπτώσεις, που αναφέρεται μόνο του, παραδείγματος χάρι «...*the evil they experienced*», μπορεί να αποδοθεί ως ..*τα δεινά που βίωσαν* και όχι *το κακό που βίωσαν*.

Evil acts : Με παρόμοιο τρόπο, οι εναλλακτικές αποδόσεις για το *evil acts* είναι *Κακόβουλες πράξεις – Αποτροπαιές πράξεις - Κακουργηματικές ενέργειες - κακοποιητικές συμπεριφορές / πράξεις*.

Deindividuation: Στο διαδύκτιο βρήκα τους όρους *αποατομίκευση, απεξατομίκευση, αποεξατομίκευση*, σε πηγές οι οποίες δεν είναι τόσο αξιόπιστες. Για τον συγκεκριμένο όρο, δεν εντόπισα κανένα συγκείμενο που να υποστηρίζει την επιλογή μου. Σε αυτή την περίπτωση όμως, όταν δεν υπάρχουν αρκετά συγκείμενα και αξιόπιστες πηγές, θα χρειαστεί να κάνουμε έρευνα και να λάβουμε ορισμένες αποφάσεις ως προς το μεταφρασμα, ακόμη κι αν αυτές μπορεί να μην είναι εντελώς σωστές. Οφείλουμε να βρούμε κάποια λύση στο πρόβλημα και να πάρουμε πρωτοβουλίες για να επιτύχουμε κάποια ισοδυναμία στο τελικό αποτέλεσμα.

Επομένως θα πρέπει να ξεκινήσουμε από κάπου και να αναλύσουμε το νόημα των όρων που έχουμε βρει. Στην ουσία *εξατομικεύω* σημαίνει *προσαρμόζω κάτι σε ορισμένο πρόσωπο ή γενικά το αντιμετωπίζω σε σχέση με αυτό, ατομικεύω κάτι εντελώς, ατομικεύω κάτι εξ' ολοκλήρου, κάνω κάτι εντελώς ατομικό*. Σύμφωνα με άλλες περιπτώσεις ουσιαστικών της ελληνικής, όπως η *εκβιομηχάνιση-αποβιομηχάνιση* και όχι *αποεκβιομηχάνιση*, και *εκδημοκρατισμός-αποδημοκρατισμός* και όχι *απο-εκδημοκρατισμός*, η διαδικασία ή το αποτέλεσμα της παραγωγής του θέματος *-βιομηχάνιση*, δηλώνεται με προθημα *εκ-*, και η αφαίρεση της διαδικασίας δηλώνεται με το πρόθημα *από-*, οπότε το προηγούμενο πρόθημα *εκ-* αφαιρείται. Στην αγγλική, η ατομίκευση αποδίδεται ως *individuation*, επομένως η αντίθετη ενέργεια (*deindividuation*) θα σχηματιστεί με το πρόθημα *από-* και τη λέξη *ατομίκευση*, άρα *αποατομίκευση* (και όχι *απέξατομίκευση*).

Επίσης, σε ηλεκτρονικά λεξικά το **individuation** δίνεται ως συνώνυμο ουσιαστικό με το **personalization**, αφού έχουν και τα δύο όντως τη σημασία του *εξατομικεύω*. Επομένως μπορεί εύκολα να προκύψει σύγχυση των αντίθετών τους (*deindividuation* και *depersonalization*). Ο δεύτερος όρος συναντάται συνήθως ως **depersonalization disorder**, και η ελληνική απόδοση είναι **διαταραχή αποπροσωποποίησης** ενώ το **deindividuation** θεωρείται *κατάσταση* και όχι διαταραχή, επομένως εκφράζουν εντελώς διαφορετικές έννοιες.

Τώρα, όταν γίνεται λόγος για το πείραμα με τις γυναίκες, που τις χώρισε σε δύο ομάδες και οι μεν ήταν σε κατάσταση αποατομικεύσης και οι δε όχι, στο κείμενο πηγή αποδίδονται με μετοχές **individuated-deindividuated**. Το *αποατομικεύω* επομένως, εάν θέλουμε να το κάνουμε μετοχή, θα σχηματιστεί κατά το *εξατομικεύω-εξατομικευμένο*. Εκ πρώτης όψεως, το «αποατομικευμένο άτομο» ή η φράση «αποατομικεύσε κάποιες γυναίκες» δεν ακούγεται πολύ δόκιμο, αλλά αυτό ίσως να συμβαίνει γιατί είναι ειδικός όρος στον τομέα της ψυχολογίας, και απλώς φαίνεται πως δεν είναι σωστό γιατί δεν χρησιμοποιείται στην καθημερινή ζωή και μας παραπέμπει στο *εξατομικευμένο* (π.χ. εξατομικευμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης). Η εναλλακτική μας εδώ, είναι να σχηματιστεί περιφραστικά και να πούμε «οι γυναίκες εκείνες που ήταν σε κατάσταση αποατομικεύσης...και εκείνες που δεν ήταν σε κατάσταση αποατομικεύσης». Δεν γίνεται όμως να το λέμε συνεχώς περιφραστικά, καθώς βρίσκονται στην ίδια πρόταση και αυτό κάνει την περίοδο μακροσκελή, χωρίς να υπάρχει λόγος. Άρα, η λύση εδώ είναι να σχηματιστεί και περιφραστικά, αλλά και σε μετοχή. Επομένως θα χρησιμοποιηθεί και σαν ρήμα και σαν μετοχή κατά το *εξατομικεύω-εξατομικευμένο*.

Rational self-interest: Οι πιθανές αποδόσεις εδώ είναι οι εξής:

α) το *ορθολογικό συμφέρον* β) η *ορθολογική ιδιοτέλεια* γ) η *λογική ιδιοτέλεια*

Το *self-interested* σαν επίθετο σημαίνει ιδιοτελής, εκείνος που σκέφτεται το προσωπικό του συμφέρον. Αργότερα στο κείμενο γίνεται διαχωρισμός του rational self-interest (...there are two levels of rational self-interest that must be considered: (1) professional and (2) personal.), επομένως θα το αποδόσουμε εξ'αρχής ως *ορθολογικό συμφέρον*, το οποίο χωρίζεται σε δύο επίπεδα, το *επαγγελματικό* και το *προσωπικό*.

Στην ελληνική δεν υπάρχουν αρκετά συγκείμενα για όλες τις εναλλακτικές αποδόσεις. Ο μόνος ορισμός που βρέθηκε και φαίνεται να έχει αντιστοιχία είναι η *λογική ιδιοτέλεια*. Πιο συγκεκριμένα, αναζητώντας συγκείμενα στο πεδίο της κοινωνικής ψυχολογίας ή της φιλοσοφίας, βρήκα τη θεωρία της Ayn Rand, η οποία υποστηρίζει τον ηθικό εγωισμό και την λογική ιδιοτέλεια του ατόμου μέσα στην κοινωνία, ως αρετές οι οποίες συνδράμουν στην συλλογική εξέλιξη της κοινωνίας. Η θεωρία του *rational self-interest* υπάρχει και στον τομέα των Οικονομικών Επιστημών, αλλά συγκείμενα βρέθηκαν μόνο στην αγγλική. Επομένως η απόδοση θα είναι η *λογική ιδιοτέλεια*, η οποία με τη σειρά της χωρίζεται σε *επαγγελματική* και *προσωπική*.

Group identification: Ο όρος αυτός αναφέρεται συχνά στο βιβλίο, και είναι σημαντικός για την ανάλυση του συγγραφέα. Το *identification* μόνο του αποδίδεται ως *τάντιση*, *ταυτοποίηση*. Αρχικά, το *group identification* το απέδωσα ως *τάντιση με την ομάδα*, αφού στο βιβλίο ένα από τα βασικότερα θέματα είναι το πως οι άνθρωποι συμπεριφέρονται διαφορετικά όταν ανήκουν σε ομάδες. Επίσης, σε ομάδες αναφέρεται ο συγγραφέας όταν αναλύει τα πειράματα που έχουν διεξαχθεί στο παρελθόν, όπου τα υποκείμενα χωρίζονταν σε ομάδες. Επομένως, όπου υπάρχει το *group*, συνήθως αποδίδεται ως *ομάδα*.

Ωστόσο, εδώ πρόκειται για ορολογία, και η λέξη ομάδα ακούγεται μη επαρκής για κάποιες από τις περιπτώσεις. Παραδείγματος χάρη, δεν είναι επαρκής, και ούτε ιδανική απόδοση, όταν γίνεται λόγος για την έλλειψη βοήθειας από τους περαστικούς, σε περιπτώσεις κινδύνου. Ο συγγραφέας, λοιπόν, με αφορμή το πείραμα αυτό, καταλήγει στο ότι οι άνθρωποι που έχουν αίσθημα του ανήκειν σε μια ομάδα, δεν θα σπεύσουν να βοηθήσουν ένα θύμα. Ωστόσο, στην περίπτωση των περαστικών, δεν πρόκειται για ομάδα, αλλά για ένα *σύνολο* από άτομα (που δεν γνωρίζονται και δεν έχουν αποφασίσει ότι είναι μια ομάδα) που παρουσιάζουν παρόμοια συμπεριφορικά χαρακτηριστικά μεταξύ τους. Επομένως, σαν ορισμός, η σωστότερη απόδοση θα είναι η *τάντιση με το σύνολο*. Ωστόσο, στις υπόλοιπες περιπτώσεις αποδόθηκε ως *τάντιση με την ομάδα*.

Diffusion of responsibility: Οι πιθανές αποδόσεις για το *diffusion* είναι:

Διάχυση / διάθλαση / Διάλυση / διάδοση / διαχωρισμός /εξάπλωση /επιμερισμός / κατανομή/ διαίρεση.

Η σωστότερη απόδοση του όρου όμως είναι **διαίρεση ευθύνης**. Διαβάζοντας ξανά το κείμενο, είναι πιο λογικό η λέξη *ευθύνη* να είναι στον πληθυντικό, αφού γίνεται λόγος για το πως οι ευθύνες για τις αποτρόπαιες πράξεις διαιρούνται μεταξύ των μελών του συνόλου, επομένως η ευθύνη διαιρείται σε μέρη, άρα ακούγεται σωστή η απόδοση **διαίρεση ευθυνών**. Βέβαια, εάν το σχηματίσουμε κατά το **καταμερισμός εργασίας**, τότε δεν είναι ανάγκη να μπει σε πληθυντικό αριθμό, (αφού δεν λέμε καταμερισμός εργασιών) καθώς και σε αυτή την περίπτωση εντέλει οι εργασίες που καταμερίζονται είναι πολλές, αλλά η φράση έχει παγιωθεί στον ενικό αριθμό.

Βέβαια δεν βρέθηκε σε συγκεκριμένα ως **διαίρεση ευθύνης**. Υπάρχουν πολλά συγκεκριμένα στην ελληνική στον τομέα του ατικού δικαίου, όπου συναντάται συχνά η φράση **επιμερισμός ευθύνης**. Ωστόσο, ο **επιμερισμός ευθύνης** αναφέρεται περισσότερο στον καθορισμένο διαχωρισμό των ευθυνών, μέσα σε ένα σύστημα, και η λέξη **επιμερισμός** δείχνει ότι ο διαχωρισμός προέρχεται από μία νόμιμη αρχή, τουλάχιστον στον τομέα της Νομικής. Ο **επιμερισμός** σε ηλεκτρονικά λεξικά αποδίδεται ως *sharing, distribution, allotment*. Το *diffusion* από την άλλη έχει άλλη σημασία, περισσότερο της ακούσιας, αυτόματης, αναπόφευκτης διαίρεσης, ενώ από την άλλη ο **επιμερισμός** σημαίνει την οργανωμένη κατανομή ευθυνών, εργασιών, καθηκόντων κ.ο.κ.

Όταν τα συγκεκριμένα στη γλώσσα στόχο δεν υπάρχουν, είναι ανάγκη ο μεταφραστής να λάβει πρωτοβουλία για την απόδοση του όρου. Στην προκειμένη περίπτωση, θεωρώ ότι η διαίρεση ευθύνης είναι όρος πιο ταιριαστός από τις άλλες αποδόσεις, καθώς κατά τη γνώμη μου δηλώνει το αναπόφευκτο της κατάστασης.

Displacement of responsibility --- displaced responsibility

Finally, a bureaucratic division of labor also leads to the displacement of responsibility . [.....] Under displaced responsibility, they view their actions as stemming from the dictates of authority.	Τέλος, ο γραφειοκρατικός καταμερισμός εργασίας οδηγεί σε μετάθεση ευθύνης . [.....] Στο πλαίσιο της εκτοπισμένης ευθύνης , θεωρούν ότι οι πράξεις τους απορρέουν από τις επιταγές της εξουσίας.....
--	---

.Οι πιθανές αποδόσεις είναι οι εξής:

- 1.Μεταβίβαση ευθύνης.
- 2.Μετάθεση ευθύνης
- 3.Μετατόπιση ευθύνης

Στην ψυχολογία, η **μεταβίβαση** είναι ένας όρος που εισήγαγε ο Φρόυντ και είναι η ασυνείδητη προβολή συναισθημάτων, σκέψεων και συμπεριφορών της παιδικής ηλικίας του Θεραπευόμενου προς τον Θεραπευτή του.

Σωστότερη απόδοση, όμως, για το *displacement* είναι η **μετάθεση**, που είναι ένας *μηχανισμός άμυνας* του ατόμου και σημαίνει την ανακατεύθυνση των συναισθημάτων και των παρορμήσεων των σκέψεων που απευθύνονται σε ένα άτομο ή ένα αντικείμενο, αλλά βγαίνουν σε ένα άλλο άτομο ή αντικείμενο. Οι άνθρωποι, συχνά, χρησιμοποιούν αυτή την άμυνα όταν δεν μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματά τους με ασφαλή τρόπο στο πρόσωπο στο οποίο απευθύνονται.

Υπάρχει συγχυση για το εάν ο ορισμός *μετάθεση* μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε αυτή την περίπτωση που αφορά την ευθύνη, καθώς στο κείμενο το *displace* είναι μεταβατικό ρήμα χωρίς έμμεσο αντικείμενο. Εννοεί μεταβιβάζουν ή μεταθέτουν την ευθύνη **σε** ένα άτομο ή αντικείμενο. Επομένως, ίσως αυτό που εννοεί ο συγγραφέας να είναι η *αποποίηση της ευθύνης*, αλλά αυτό έχει το νόημα της άρνησης, της αποκήρυξης, της *μη αποδοχής*. Βέβαια, στην αγγλική το νόημα αυτό έχουν τα ρήματα **renounce , disclaim , refuse** .

Επίσης, στο κείμενο-πηγή συναντάται και ως **displaced responsibility**. Εφόσον θα πούμε μετάθεση ευθύνης, θα έπρεπε να πούμε και **μετατιθέμενη ευθύνη**. Ωστόσο, βρήκα πολλά συγκεκριμένα στα οποία η ελληνική απόδοση για το displacement είναι **μετατόπιση και εκτόπιση**, άρα δεν είναι λάθος να χρησιμοποιήσουμε κάποια άλλη μετοχή, όπως **μετατοπισμένη /εκτοπισμένη ή ανακατευθυνόμενη ευθύνη**.

Repression of conscience: Αρχικά η απόδοση έγινε ως **καταστολή συνείδησης**, αλλά μετά από λίγη έρευνα σε ορισμούς ψυχολογίας, υπάρχουν δύο όροι που φαινομενικά είναι ίδιοι: repression=**απόθηση** και suppression=**καταστολή**

Πρόκειται για δύο μηχανισμούς άμυνας, που εισήγαγε ο Φρόυντ. Η **απόθηση** αναφέρεται στον ασυνείδητο αποκλεισμό απαράδεκτων σκέψεων, συναισθημάτων και παρορμήσεων. Το βασικό χαρακτηριστικό του μηχανισμού αυτού είναι ότι γίνεται **ασυνείδητα** και προσφέρει μικρό έλεγχο. Ενώ από την άλλη η **καταστολή** αναφέρεται στο συνειδητό μπλοκάρισμα των ανεπιθύμητων σκέψεων, συναισθημάτων και παρορμήσεων. Με την καταστολή, οι ψυχαναλυτές υποδηλώνουν την προσπάθεια από την ψυχή του ατόμου να μην ζει στη σφαίρα γεγονότων πραγματικότητας που τραυματίζουν και διαταράσσουν το άτομο. Και οι δύο όροι αναφέρονται σε μια μορφή καταπίεσης, συνειδητής ή ασυνείδητης, απλώς η **απόθηση** έχει την έννοια της **εκούσιας** αποβολής και η **καταστολή** σημαίνει την **ασυνείδητη** αποβολή. Παρόλο που δεν εντοπίσα πουθενά σε ελληνικές πηγές ολόκληρο τον όρο ακριβώς όπως συναντάται στο κείμενο, παραμόνο ξεχωριστά, η απόδοση έγινε ως **απόθηση συνείδησης**, γιατί περικλείει ακριβώς το νόημα που ο συγγραφέας επιθυμεί να περάσει.

Desensitization: Η απόδοση του όρου στην ελληνική είναι **απεναισθητοποίηση**. Ως **απεναισθητοποίηση**, οι ψυχολόγοι ορίζουν τη μειωμένη συναισθηματική αντίδραση απέναντι σε ένα αρνητικό ερέθισμα η οποία επέρχεται μετά από έκθεση σε αυτό.

Επομένως, υπάρχει αντιστοιχία στις δύο γλώσσες αφού αυτό είναι και το νόημα του όρου **desensitization**. Οι δράστες εξοικειώνονται με τις κτηνωδίες, και σταδιακά αποευσαισθητοποιούνται. Εναλλακτικά, μία άλλη λύση θα είναι να παρουσιάσουμε αρχικά τον όρο, έτσι ακριβώς όπως δίνεται και στην αγγλική, με μία λέξη (αφού είναι όρος-κλειδί στο κείμενο-πηγή), και έπειτα να εξηγηθεί περιφραστικά (νιώθουν λιγότερη ευαισθησία/ συμπόνοια/ ανθρωπιά).

Christopher Borwining- Ordinary Men

Πρόκειται για ένα σημαντικό βιβλίο στο οποίο ο συγγραφέας παρουσιάζει μία πληθώρα αναφορών από τα εκτελεστικά τάγματα των ναζί, με ακριβείς λεπτομέρειες, και αναλύει τις ενέργειες και τις μεθόδους που εφάρμοσαν, κατά την εκτέλεση γενοκτονίας και μαζικών δολοφονιών κατά την γερμανική κατοχή. Ο τίτλος του βιβλίου είναι «*Ordinary men, Reserve Police Battalion 101 and the the final solution in Poland*». Η ελληνική απόδοση του τίτλου του βιβλίου είναι **Συνθησιμένοι Φονιάδες**. Καθώς ο αναγνώστης διαβάσει το κείμενο-στόχος, το *Εφεδρικό Αστυνομικό Τάγμα 101* δεν παρέχει αρκετές πληροφορίες από μόνο του. Επομένως, το σωστότερο είναι να προστεθεί μία υποσημείωση, η οποία θα εξηγήσει περί τίνος πρόκειται αφού το βιβλίο αυτό είναι μείζονος σημασίας στην έρευνα του κειμένου-πηγή αλλά και βοηθά επίσης και στην κατανόηση του νοήματος στην ελληνική απόδοση.

Ονόματα: Τα ονόματα μεταγράφονται όλα στα ελληνικά για να υπάρχει ομοιογένεια στο μεταφρασμένο κείμενο. Ωστόσο, όταν πρόκειται για σημαντικά πρόσωπα, δηλαδή ονόματα μελετητών, καθηγητών, ερευνητών (όπως ο Μπράουνινγκ, ο Στράουμπ, η Άιρις Τσανγκ κλπ) τα οποία έχουν μεγάλη σημασία για τη συγγραφή και τη μελέτη του κειμένου-πηγή, είναι σωστό να αποδίδονται μετά τα ελληνικά, και με λατινικούς χαρακτήρες σε παρένθεση, διότι έτσι παρέχονται επιπλέον πληροφορίες στους αναγνώτες για να αναζητήσουν το όνομα, τις έρευνες τους ή εν γένει περαιτέρω βιβλιογραφία. Από την άλλη, ονόματα όπως ο Πωλ βαν Βούρεν, δεν είναι ανάγκη να τα γράψουμε και με

λατινικούς χαρακτήρες, αφού δεν υπάρχουν πληροφορίες για αυτά και για παράδειγμα ο συγκεκριμένος δεν αποτελεί σημαντικό πρόσωπο (ήταν απλώς ένας αστυνομικός των Ναζί).

Ορθογραφικά λάθη κειμένου –αφετηρίας και μεταφραστικά προβλήματα:

- Ο Πήτερ Στράουμπ στο κείμενο-πηγή αναφέρεται ως *Staub* αλλά το σωστό όνομα είναι Peter Straub, ο οποίος είναι Αμερικανός ποιητής και μυθιστοριογράφος. Έγινε Πήτερ Στράουμπ στη μετάφραση.
- Στο παρακάτω παράδειγμα, υπάρχει τυπογραφικό λάθος, το οποίο το διαχειρίστηκα κατά τον εξής τρόπο:

He estimates that, initially, sadists are typically a fairly small number, perhaps 5 or 6 percent, or any perpetrator group.	Εκτιμά ότι, αρχικά, οι σαδιστές συνιστούν συνήθως αρκετά μικρό αριθμό, ίσως 5 ή 6 τοις εκατό σε κάθε ομάδα.
---	---

- Στο συγκεκριμένο σημείο, αντιμετώπισα δυσκολία στην απόδοση, συγκεκριμένα στη φράση *the threshold for evil acts is lowered*. Φαινομενικά, λέει ότι τα όρια για κακουργηματικές ενέργειες στενεύουν, μικραίνουν. Μετά από λίγη αναζήτηση, εντόπισα ότι η φράση εννοεί ακριβώς το αντίθετο, ότι τα όρια διευρύνονται, άρα οι κυρώσεις που επιβάλλονται στους δράστες δεν γίνεται να εφαρμοστούν. Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει το Cambridge Dictionary : **the level or point at which you start to experience something, or at which something starts to happen:**

*I have a **low/high boredom** threshold (= I do/don't **feel bored easily**).*

In other words, the threshold for evil acts is lowered because sanctions- e i t h e r imposed from within or without- c a n n o t be easily implemented in such conditions	Με άλλα λόγια, τα όρια για κακουργηματικές ενέργειες διευρύνονται , επειδή οι κυρώσεις, που επιβάλλονται από την ομάδα ή έξω από αυτή, δεν μπορούν να εφαρμοστούν εύκολα υπό τέτοιες συνθήκες.
---	---

Δ. Συμπεράσματα

Το κείμενο είναι καθαρά επιστημονικό και πραγματεύεται φρικτά εγκλήματα επιχειρώντας να αναλύσει τα κίνητρα και το σκεπτικό των δραστών, αλλά και τα όρια της ανθρώπινης φύσης. Δεν έχει συναισθηματικό περιεχόμενο και εκφραστικό χαρακτήρα. Ωστόσο, οι αναφορές των γενοκτονιών και των φρικαλέων εγκλημάτων που περιγράφονται στο βιβλίο, καθιστούν αναπόφευκτο για τον αναγνώστη και τον μεταφραστή να νιώσει συναισθηματική φόρτιση διαβάζοντάς το. Αντιθέτως, σε ένα τεχνικό κείμενο με πολύ εξειδικευμένο λεξιλόγιο, αυτό δεν συμβαίνει, καθώς η γλώσσα είναι λογική και το κείμενο εστιάζει στο περιεχόμενο και την πληροφορία που θέλει να μεταδώσει. Από την άλλη, στην λογοτεχνική μετάφραση, όπου κυριαρχεί η αισθητική διάσταση της γλώσσας και διάφορα εκφραστικά μέσα, είναι ζητούμενο για τον μεταφραστή να μεταφέρει τα συναισθήματα του συγγραφέα στην γλώσσα-στόχο. Εδώ η μεταφραστική μέθοδος, που είναι καλό να ακολουθήσει ο μεταφραστής είναι η ταύτιση με την οπτική γωνία του συγγραφέα του κειμένου-πηγής (Reiss 1971).

Προσωπικά, βίωσα συναισθήματα αποστροφής και φόρτισης σε πολλά σημεία κατά την πρώτη ανάγνωση, αλλά και έπειτα κατά τη διαδικασία της μετάφρασης. Παρόλα αυτά, είναι αναγκαίο ο μεταφραστής να παραμένει συναισθηματικά αποστασιοποιημένος και να διατηρήσει ουδέτερη στάση, έτσι ώστε να μπορέσει να εκπονήσει ένα σωστό και αμερόληπτο αποτέλεσμα. Είναι σημαντικό, δηλαδή, ο μεταφραστής να είναι αόρατος μέσα στο μετάφρασμα, να διατηρεί διαφάνεια και να δημιουργείται η «ψευδαίσθηση» της διάλυσης (Venutti 1995). Με άλλα λόγια, το μεταφρασμένο κείμενο θεωρείται αποδεκτό από το αναγνωστικό κοινό, όταν είναι γραμμένο με ευγλωτία

και μπορεί κανείς να το διαβάσει με άνεση, δηλαδή όταν δημιουργείται η εντύπωση ότι η μετάφραση δεν είναι μετάφραση, αλλά το πρωτότυπο.

Στο παρόν μετάφρασμα, επιχείρησα να αποδώσω το περιεχόμενο του κειμένου-αφετηρίας, με τρόπο που να αντανακλά φανερά την πρόθεση και το βασικό μήνυμα του συγγραφέα, με σκοπό να υπάρξει ισοδυναμία, να διαβάζεται με άνεση από τους ελληνόφωνους αναγνώστες και να μεταδίδεται το ουσιαστικό νόημα του πρωτότυπου κειμένου.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ:

ΟΡΟΣ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	ΠΗΓΗ	ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΟ
Deindividuation	Αποατομίκευση	Δεν βρέθηκε σε κάποια πηγή ως έχει	
Desensitization	Απευαισθητοποίηση	https://www.wordreference.com/engr/Desensitization	Η συστηματική απευαισθητοποίηση αποτελεί θεραπευτικό εργαλείο του συμπεριφορισμού για την αντιμετώπιση των φοβιών και καταστάσεων που προκαλούν έντονο άγχος.
Diffusion of responsibility	Διάρθρωση-επιμερισμός ευθύνης	Δεν βρέθηκε σε κάποια πηγή ως έχει	
Displacement	Μετάθεση (ή Μετατόπιση ή Εκτόπιση)	https://www.wordreference.com/engr/displacement	Μετάθεση / Displacement: Αυτό συμβαίνει όταν η επιθυμία για ένα πράγμα ή ένα πρόσωπο συμβολίζεται από κάτι άλλο ή από κάποιο άλλο πρόσωπο. [Η μετατόπιση είναι ένας αμυντικός μηχανισμός που περιλαμβάνει τη μεταφορά αρνητικών συναισθημάτων από ένα άτομο ή πράγμα σε ένα άλλο]
Individuation	Εξατομίκευση	https://www.wordreference.com/engr/individuation	Η εξατομίκευση είναι μια διαδικασία που στηρίζεται στο αρχέτυπο ιδεώδες της ολότητας, η οποία με τη σειρά της εξαρτάται από μια ζωτική σχέση ανάμεσα στο εγώ και το ασυνείδητο.
Group Identification	Ταύτιση με το σύνολο	Δεν βρέθηκε σε κάποια πηγή ως έχει	Ταύτιση με τη θέση που βρίσκεται κάποιος ή με αυτόν που έχει κάνει κάτι. Ταύτιση ενός προσώπου στο παρόν με σημαντικό πρόσωπο από το παρελθόν.
Rational self-interest	Λογική Ιδιοτέλεια	https://el.glosbe.com/en/el/rational%20self%20interest	Υποστηρίζει τη λογική ιδιοτέλεια, το λογικό και ηθικό εγωισμό ως την κατευθυντήρια ηθική αρχή.
Repression of conscience	Απώθηση συνείδησης	https://el.glosbe.com/en/el/psychological%20repression	Αμφιλεγόμενης επιστημονικής εγκυρότητας είναι η κλασική ψυχαναλυτική θέση απόδοσης του αρχικού σχηματισμού του ασυνείδητου ψυχισμού αποκλειστικά στη δράση του μηχανισμού άμυνας της απώθησης (repression) απαράδεκτων σφοδρών ερωτικών επιθυμιών προς τους γονείς κατά την πρώιμη παιδική ηλικία της ζωής

Βιβλιογραφία:

1. Munday, J., Pinto, S. R., & Blakesley, J. (2022). Introducing translation studies: Theories and applications. Routledge.
2. Venuti, L. (1986). The translator's invisibility. *Criticism*, 28(2), 179-212.
3. Γ. Κεντρωτής, 1996, Θεωρία και πράξη της μετάφρασης, Διάλογος, Αθήνα.